

Trabzon Sülüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları- II (1825-1849)*

19th Century Male Tombstones in Trabzon Sülüklü Cemetery – II (1825-1849)**

Raziye Çiğdem ÖNAL***

Özet

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin her alanda olduğu gibi mimarlık ve özellikle de süsleme sanatlarında Batı kaynaklı üslupları benimsediği ve değişimi önelediği bir dönemi ifade etmektedir. Değişimin yaşandığı ve motif repertuarının genişlediği bu süreçte, kültürel mirasın önemli çıktılarında biri olan mezar taşları da hem form hem de süsleme özellikleri açısından farklılaşmıştır. Mezar taşları bakımından zengin bir arşive sahip olan Anadolu'nun önemli kentleri arasında yer alan Trabzon, üslup ve bezeme bakımından dönemin başkenti İstanbul'da yapılmış örneklerle yarışacak nitelikte ve azımsanamayacak nicelikte mezar taşına sahip olmasıyla öne çıkmaktadır. Kent merkezinde Ayasofya Camii, Boztepe Ahi Evren Dede Camii, Gülbahar Hatun Camii, Tavanlı Camii, İmaret Camii ve diğer Osmanlı eserlerinin çevresinde bulunan hazirelerde tarihi, kültürel ve sanatsal açıdan önemli olan çok sayıda mezar taşını görmek mümkündür. Bunların dışında kentin mimari gereksinimleri doğrultusunda ortadan kaldırılan hazirelerinden toplatılarak uzunca bir süre depolarda bekletilen sayısız Osmanlı dönemi mezar taşı ise günümüzde Trabzon'un büyük ölçekli mezarlıkları arasında yer alan Sülüklü kent mezarlığında sergilenmektedir.

Kent merkezindeki hazirelerde bulunan mezar taşları ile Sülüklü mezarlığındaki 18. yüzyıla ait erkek ve kadın mezar taşları ve 19. yüzyıla ait kadın mezar taşları, farklı araştırmacılar tarafından bir takım akademik çalışmalara konu edilmiştir. 19. yüzyıla ait bir kısım erkek mezar taşının ise sadece kitabeleri okunmuş, ancak Sanat Tarihi disiplini açısından herhangi bir değerlendirilmeye tabi tutulmamıştır. Hem farklı yüzyıllarda hem de aynı yüzyılda yapılmış olsa da başkent ve çevre illerdeki mezar taşları ile arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirlenebilmesi açısından açığa çıkan bu boşluğun kapatılması ve bu eserlerin literatüre kazandırılması hedeflenmiştir. Sayısı yaklaşık 230'u bulan bu taşlar, her ne kadar tek çalışma kapsamında detaylandırılmak istense de mezar taşlarının sayıca çokluğu, konuyu yüzyıl olarak çeyreklik dilimlere bölmeyi zorunlu kılmıştır ve bu sebeple 4 ayrı monografik çalışma hazırlanmıştır. Bunlardan biri olan bu çalışmada sadece 1825-1849 yılları arasında yapılmış mezar taşları ele alınmış ve mezar tipleri, mezar taşı formları ve başlık türleri belirlenmiştir. Ayrıca belirtilen tarih aralığında ölenlerin soy

* Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje kodu: SBA-2024-11241.

** This work was supported by Scientific Research Projects Coordination Unit of Karadeniz Technical University. Project code: SBA-2024-11241.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Trabzon/Türkiye, ORCID: 0000-0002-8860-5949, cigdemornek@ktu.edu.tr

bilgileri, meslekleri, ölüm sebepleri, ölüm yaşları gibi istatistiki bilgiler verilmiştir. Kitabelerden elde edilen bu bilgiler dışında motifler yoluyla da bazı çıkarımlarda bulunularak çalışma kapsamına alınan mezar taşları, dönemin hakim sanat üslubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Trabzon, Sütlüklü Mezarlığı, 19. Yüzyıl, Mezar Taşı, Batılılaşma.*

Abstract

The 19th century represents a period in which the Ottoman Empire adopted Western styles in architecture, especially in the decorative arts, and prioritized change. Tombstones, which are one of the important products of cultural heritage, have also differentiated in terms of both form and ornamentation in this period of change and expansion of the motif repertoire. Trabzon, a significant city in Anatolia, stands out for its extensive collection of tombstones. These tombstones are notable for their style and decoration, rivaling those found in Istanbul, the capital of the period. It is possible to see many tombstones that are historically, culturally, and artistically important in the hazires around the Hagia Sophia Mosque, Boztepe Ahi Evren Dede Mosque, Gülbahar Hatun Mosque, Tavanlı Mosque, Imaret Mosque and other Ottoman monuments in the city center. Furthermore, countless tombstones from the Ottoman period, collected from cemeteries that were eliminated in accordance with the city's architectural requirements and stored in warehouses for a long time, are now on display in Trabzon's Sütlüklü city cemetery, one of the city's large-scale cemeteries.

The tombstones in the city center, the 18th century male and female tombstones, and the 19th-century female tombstones in the Sütlüklü cemetery have been studied by different researchers. On the other hand, only the inscriptions of some 19th-century male tombstones have been read, but they have not been subjected to any evaluation in terms of Art History. The objective is to close this gap in terms of determining the similarities and differences between the tombstones in the capital and the surrounding provinces, both in different centuries and in the same century, and to introduce these works to the literature. Although these tombstones are intended to be detailed in a single study, the large number of tombstones, approximately 230, necessitated the division of the subject into quarters in centuries and four separate monographic studies were prepared. This study specifically focused on tombstones dated from 1825 to 1849 and analyzed different kinds of graves, tombstone forms, and headdress styles. Furthermore, statistical information such as the surname, occupation, cause of death and age at death of those who died within the specified date range is provided. Apart from this information obtained from the inscriptions, some inferences were made through motifs, and the tombstones included in the study were evaluated within the dominant art style of the period.

Keywords: *Trabzon, Sütlüklü Cemetery, 19. Century, Tombstone, Westernization.*

GİRİŞ

Mezar taşları, mezar yerinin belirlenmesine dair işlevsel özelliklerinin yanı sıra, dönemin edebi, sosyolojik, dini ve sanatsal anlayışının gelecek kuşaklara aktarılmasına da aracılık eden önemli yapı taşlarıdır. İnsanoğlunun ölüme ve ölenin hatırasına karşı duyduğu manevi saygının maddesel boyuttaki ifadesi olan mezar taşları, Osmanlı toplumunda oldukça önemli bir yer edinmiştir. Anadolu genelinde Osmanlı'dan günümüze ulaşan mezar taşlarının büyük çoğunluğu geç döneme aittir. Sınırları net olmamakla beraber “geç Osmanlı dönemi” olarak nitelendirilen bu süreç, imparatorluğun yüzünü “Batı”ya çevirdiği, köklü bir biçimde toplumsal değişim yaşadığı süreci ifade etmektedir. Sanata da sırayet eden bu değişim, diğer eserlerde olduğu gibi mezar taşlarını da etkilemiş; bu süreçte mezar taşları, hem form/biçim hem edebi hem de süsleme açısından farklılaşmıştır.

Mezar taşları açısından payitaht İstanbul'un “başkent üslubu”na uygun üretilmiş eserlerine benzer bir birikime sahip olan Trabzon, bu anlamda önemli bir merkezdir. Liman kenti olması sebebiyle başkent ile sıkı iletişimi olan kentte çok sayıda mezar taşı bulunmaktadır. Bu mezar taşlarının bir kısmı daha önce farklı araştırmacılar tarafından irdelenerek literatüre kazandırılmıştır. Sayıca fazla olması, yapılan bu çalışmalarda gerekli bir biçimde sınırlamaya gidilmesine yol açmış ve kent merkezindeki büyük mezarlıklar arasında yer alan Sülüklü Mezarlığı'nda bulunan 19. Yüzyıl tarihli erkek mezar taşları kapsam dışında kalmıştır.

Sanat Tarihi açısından oldukça önemli veriler sağladığı gerekçesiyle belgelenmesi gereken Sülüklü Mezarlığı'nda bulunan yaklaşık 230 adet (kimlik bilgisi ve tarihi tam olarak tespit edilebilen) taştan 19. yüzyılın ilk çeyreğine (1800-1824) ait olanlar yapılan monografik bir çalışmayla yayınlanmıştır (Önal 2024: 119-154). Taşların sayıca fazla olması sebebiyle böyle bir sınırlamanın gerekli olduğu çalışmalardan ikincisi olan bu bildiri de yüzyılın ikinci çeyreğine (1825-1849) ait taşlar detaylandırılmıştır. 6'sı 6. ada, 2'si 14. ada, 1'i 15. ada, 26'sı orta koridorun sol yönünde, 16'sı orta koridorun sağ yönünde, 4'ü doğu duvar önünde sol yönde ve 7'si doğu duvar önünde sağ yönde olmak üzere toplam 62 adet erkek baş taşı incelenmiştir⁴. Yapılan saha çalışmasında taşların detaylı ölçüleri ve fotoğrafları alınmış, kitabeleri⁵ dijital ortama aktarılmış ve hepsi için ayrı ayrı tanıtım fişleri oluşturulmuştur. Mezar taşlarının verdiği bilgiler doğrultusunda kendi içinde değerlendirmeleri yapılarak sonuçlandırılmıştır.

⁴ Sülüklü Mezarlığı ve bu mezarlıkta sergilenmekte olan Osmanlı dönemi mezar taşları hakkında detaylı bilgi için bk. Önal, “Trabzon Sülüklü Mezarlığı'nda Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları – I (1800-1824)”, s.119-156.

⁵ Kitabe metinlerinin çevirilerinde Murat Yüksel'in yayınlarından faydalanılmıştır. Hem Osmanlıca metinleri hem de Türkçe metinleri için bk. Murat Yüksel, Trabzon'da Türk-İslam Eserleri ve Kitabeler, 1, 2, 3, 4, 5. Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, 2000.

Sülüklü Kent Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları (1825-1849)

MEZAR TAŞI NO	1		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-67)		Huve'l-Hayyu'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	MOLLA MEHMED EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1 RAMAZAN 1243 / 17 MART 1828		Çünkü Hakk'ın böyle takdiriyle ömrümdür tamâm
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Sundu sâki-yi ecel can kasdına bir dolu câm
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Tıfl iken kıydı benim nâzik nihâl-i kaddime
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	132		Bir avuç toprağa nihân oldu bu serv-i hazân
En	28		Rihlet ettim on sekiz yaşında ukbî dârına
Kalınlık	12		Almadım asla murâdim va'demiz oldu hitâm
BOYUN			
Yükseklik	8		Afv edüp isyân u cürmüm yâ ilâhe'l-âlemin
En	13		Eyle mahrem lûtfına kil meskenim dâr's selâm
Çap	36		İsmail Reis-zâde Hafiz Efendi'nin kayını
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	15		merhûm ve magfûr Molla Mehmed rûhiçün
En	25		Fâtîha Sene 1243, Fî Gurre N
Çap	70		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 12 satırlık kitabe bulunmaktadır. Süslü karakterli kitabe metni, aşağıdan yukarıya ve sağdan sola doğru eğimli düzende belirlenen satırlara hakkedilmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir. Başlık üzerindeki destar dolamaları oldukça ince yansıtılmıştır.			

MEZAR TAŞI NO	2		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-6)		Şefâ'ati li-ehli'l-kebâiri min ümmeti (Tuğra şeklinde)
KİME AİT OLDUĞU	BERBERZADE HACI MUSTAFA EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	12 REBİÜLEVVEL 1244 / 22 EYLÜL 1828		Küllü nefsin zâikatü'l-mevt sümme ileynâ turce'ün
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Kün fi'd-dünya ke-enneke garibun eu âbiru sebil
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/TARİKAT TACI		Mantûkunca el-âlim el-âmil el-fâzil
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	202		el-mütteki eş-Şeyhu'l-kurrâ Müderrisin-i kirâmdan
En	41		Serrâczâde (Saraçzade) Müderrisi Berber-zâde el-Hâc
Kalınlık	12		Mustafa Efendi rûh-i şerifi
BOYUN			
Yükseklik	8		içün nizâen lillâhi te'âlâ Fâtîha.
En	20		Sene 1244, Fî 12 Râ
Çap	60		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzü, tuğra şeklindeki serlevhanın dışında 8 satıra bölünmüş ve bu satırlara talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Toprağa gömülen ayak kısmı gövdeye doğru kademeli bir şekilde genişleyen şahidede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine tarikat tacı yerleştirilmiştir.			

MEZAR TAŞI NO	3	SERLEVHA	Huve'l Bâkî
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-65)	KİTABE	İlahi gelmişem divânına rahmet et bana
KİME AİT OLDUĞU	HAFIZ MEHMED EFENDİ		Rahmetin deryâsı boldur beni gark (et) ey Hudâ
TARİHİ (H/M)	15 SAFER 1245 / 16 AĞUSTOS 1829		Taşım üzere yazalar kim nâ-murâd Hafız Mehmed Ağa
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Yirmi dört yaşında koydum gençliğimi toprağa
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Almadım dünya muradın nâmurâd oldum hemân
ÖLÇÜLER			Ben bubamdan ayrı düşüm vermedi vebâ aman
GENEL			Validem tutsun yasımı ağlasun her dem-be-dem
Yükseklik	139		Cümlesin Hakk'a emânet eyleyüben giderim
En	28		Bir civân taze nihânım merkadimdir bu mezâr
Kalınlık	10		Hâkile yeksân edüp nazik tenimi rûzgâr
BOYUN			Hasretâ fânî cihânda tûl-i ömür sürmedim
Yükseklik	8		Firkatâ takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim
En	15		Merhûm ve magfûr Bâzâr Kapsu Mûezzini
Çap	40		Abdullah Efendi'nin mahdûmu Hâfîzu'l-Kur'an
BAŞLIK/TEPELİK			Mehmed Efendi'nin rûhiçün Fâtiha
Yükseklik	16		Sene 1245, Fi 15 S
En	28		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Çap	82		Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dâhil 17 satırlık kitabe bulunmaktadır. Sülüs karakterli kitabe metni, aşağıdan yukarıya ve sağdan sola doğru eğimli düzende belirlenen satırlara hakkedilmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.

MEZAR TAŞI NO	4	SERLEVHA	Huve'l Bâkî
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-14)	KİTABE	Bu cihan bağna geldim bir mürüvvet görmedim
KİME AİT OLDUĞU	GOLUZADE HACI KAMİL EFENDİ		Derdime derman aradım ben ilâcin bulmadım
TARİHİ (H/M)	27 RECEP 1245 / 22 OCAK 1830		Gecti ömrüm görmedim shhat yazûn
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Bir misafir gibi geldim ben de mihmân olmadım
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Yâ ilâhi sen bilirsın gayrı sendendir meded
ÖLÇÜLER			Yüzümü dergâhna sürmekten a'lâ bulmadım
GENEL			Golu-zâdelerden Hacı Mahmud Efendi
Yükseklik	180		zâde merhûm Es-Seyyid Hacı Kâmil
En	32		Efendi rûhiçün el-Fâtiha
Kalınlık	10		el- Fâtiha. Sene 1245 Fi 27 B
BOYUN			FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Yükseklik	9		Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzü, yatay düzende 11 satıra bölünmüş ve sülüs kitabe kabartılmıştır. Toprağa gömülen ayak kısmı gövdeye doğru kademeli bir şekilde genişleyen şahidede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine serpuş olarak ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.
En	17		
Çap	50		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	25		
En	30		
Çap	95		

MEZAR TAŞI NO	5		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-71)		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HACI MEHMED AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	25 ŞEVVAL 1245 / 19 NİSAN 1830		Bu cihân bâğına geldim bir mürüvvet görmedim
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Derdime dermân aradım bir ilâcın bulmadım
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Geçdi ömrüm görmedim sıhhat yüzün
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	135		Bir müsâfir gibi geldim ben de mihmân oldum
En	33		Ya İlähi sen bilürsin gayri sendendir meded
Kalınlık	10		Yüzümü dergâhına sürmekden a'lâ bulmadım
BOYUN			
Yükseklik	10		Merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti Rabbihi'
En	16		I-Gafûr Monlâ Osmân-zâde el-Hâc
Çap	47		Mehmed Ağa'nın rûhuna lillâhi-Fâtiha
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	20		Sene 1245, Fi 25 L
En	30		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Çap	90		Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzü, yatay düzende 11 satıra bölünmüş ve sülüs kitabe kabartılmıştır. Toprağa gömülen ayak kısmı gövdeye doğru kademeli bir şekilde genişleyen şahidede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine serpuş olarak ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.

MEZAR TAŞI NO	6		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SOL-26)		KIRIK
KİME AİT OLDUĞU	HÜSEYİN AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	13 MUHARREM 1246 / 4 TEMMUZ 1830	
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?	
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	69		Böyle bir hulk-ı halim dilerim
En	27		Kabrini pür-nür eyleye Rabbü'l-Kerim
Kalınlık	10		Trabzon Kal'ası Topçubaşısı
BOYUN			
Yükseklik	KIRIK		Mustafa Ağa'nın mahdûmu merhûm
En	KIRIK		Mülâzum-ı Evvel Hüseyin Ağa rûhuna
Çap	KIRIK		Fâtiha Sene 1246, 13 M
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	KIRIK		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
En	KIRIK		Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin üst kısmı kırılmıştır. Mevcut haliyle tarih dahil 6 satırlık kitabeye sahiptir. Ayak kısmı gövdeye doğru kademeli bir şekilde genişleyen şahidede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.
Çap	KIRIK		

MEZAR TAŞI NO	7		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-11)		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	GOLUZADE SAİD EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	25 MUHARREM 1246 / 16 TEMMUZ 1830		On altı yıl verip refler bana bu dünya kallâşı
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		İçirdi âkibet sonra bana zehir-i haşhaşı
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Bekâ-yı ömrden umman vefâ bundan benim tek hep
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	180		Ayırır tatlı canından karındaştan karındaşı
En	32		Ecel âlâyişyle rihlet ettim dâr-ı dünyâdan
Kalınlık	10		İşiten dost u ahhâbın delindi bağrının başı
BOYUN			
Yükseklik	8		Atam el-Hac Es'ad hastetinden kaldı hayrette
En	15		Anam feryâd ü zârından akardı çeşminin yaşı
Çap	44		Rûhumçün süre-i seb'u'l-mesâni eylesin ihsân
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	20		...retle hayâl olsa kime kim kabrimin taşı
En	30		Merhûm ve magfûr Golu-zâde el-Hâc Es'ad Efendi'nin
Çap	78		Mahdûmu Said Efendi rûhiçün el-Fâtiha
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ			
Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 14 satırlık kitabe bulunmaktadır. Süslü karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.			

MEZAR TAŞI NO	8		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-50)		Huve'l-Hayyu'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	GOLUZADE MEHMED TAHİR EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	21 ZİLHİCCE 1246 / 2 HAZİRAN 1831		Nâgehân bir derde düştüm bulmadım aslâ devâ
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Kimse me'mûl etmesin bu dehr-i fâniden vefâ
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Bi-karâr etti nihâl-i ömrümü bâd-ı ecel
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	145		Hayflar kim tazelik hâlinde oldum mübtelâ
En	36		Rihlet ettim mülk-i fâniden bekâ gül-zârına
Kalınlık	12		Lütf edip ihsân ede ecerin Cenâb-ı Kibriyâ
BOYUN			
Yükseklik	12		Golu-zâde el-Hâc Kâmil Efendi'nin mahdûmu
En	15		merhûm es-Seyyid Mehmed Tahîr Efendi rufuna Fâtiha.
Çap	50		Sene 1246, Fi 21 Zilhicce
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	25		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
En	35		Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 10 satırlık kitabe bulunmaktadır. Süslü karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Serlevha kırk hatlı yuvarlak bir kemer ile sınırlanmıştır ve bu kemerin üzerine kabuksu akantlar yerleştirilmiştir. Kemer köşeliklerine ise alternatifli düzende bir dal üzerinde yükselen lale motifleri çiçeği yerleştirilmiştir. Aşağıdan yukarıya doğru hafifçe daralan boyun kısmının üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.
Çap	94		

MEZAR TAŞI NO	9		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-139)		Huve'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HÜSEYİN		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	15 REBİÜLEVVEL 1247 / 24 AĞUSTOS 1831		Gitti ömrüm geldi ecel almadım dünya murâdın
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Nâ-murâd oldum bugün ziyaret eyleyen ihvân
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		rızâen yâd için bir Fâtiha ede
ÖLÇÜLER			ihşân. Maçuka kurâlarından Zano-y
GENEL			karyesinden merhûm ve magfûr Hüseyin...(?)
Yükseklik	90		Abdullah ibni Ahmed ervâhlarına
En	26		rzâen lillâhi teâlâ Fâtiha
Kalınlık	10		Sene 1247, Fî 15 Râ
BOYUN			FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Yükseklik	8		Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 9 satırlık kitabe bulunmaktadır. Sülüs karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayan taşın kenarlarında aşınma ve bozulmalar mevcuttur. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.
En	13		
Çap	43		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	16		
En	26		
Çap	78		

MEZAR TAŞI NO	10		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-78)		Huve'l-Hayyu'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	GENÇ OSMAN		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	18 REBİÜLEVVEL 1247 / 27 AĞUSTOS 1831		Etti fâniden yigirmi bir yaşında irtihâl
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Bu civân-nûr bu sene şüh-i şebâb-ı müstakim
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Mustafa Fehmi Efendi'nin sadâkat-kârıdır
ÖLÇÜLER			Kâtib-i Kâlâ-yı Gümrük hizmetinde bi'l-mukîm
GENEL			İstikâmette nazirin görmemiş çesm-i felek
Yükseklik	135		Gelmemiş hiçbir sadeften böyle bir dürr-i yetim
En	32		Zühdiyâ gelgil oku Seb'ul-mesâni âyetin
Kalınlık	10		Ruh-ı Genç Osman'ı şâd et bulusun ecr-i azîm
BOYUN			Sene 1247, Fî 18 Râ
Yükseklik	11		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
En	14		Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 10 satırlık kitabe bulunmaktadır. Sülüs karakterli kitabe metni, aşağıdan yukarıya ve sağdan sola doğru eğimli düzende belirlenen satırlara hakkedilmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.
Çap	41		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	17		
En	26		
Çap	82		

MEZAR TAŞI NO	11		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-122)		Huve'l-Hallaku'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HÜSEYİN AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1 MUHARREM 1249 / 21 MAYIS 1833		Nâgehân bir derde düştüm bulmadım aslâ devâ
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Kimse me'mûl etmesin bu dehr-i fâniden vefâ
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/DARDAĞAN		Bi-karâr etdi nihâl-i ömrümü bâd-i ecel
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	110		Hayflar kim tâzelik hâlinde oldum mübtelâ
En	32		Gerçi oldum gençliğimde hânâmımdan cüdâ
Kalınlık	10		Gerüye kalan edeler hasretâ vâ firakâtâ
BOYUN			
Yükseklik	8	Bartak el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmu
En	20		el-merhûm Hüseyin Ağa'nın rûhuna Fâ(tiha)
Çap	55		Sene 1249, Gurre M
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	21		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
En	27		Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 10 satırlık kitabe bulunmaktadır. Talik karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. ayak kısmından sonra her iki yandan genişleyen gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayan taşın kenarlarında aşınma ve bozulmalar mevcuttur. Oldukça kısa bir boyun üzerine dardağan serpuş yerleştirilmiştir.
Çap	90		

MEZAR TAŞI NO	12		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SAĞ-57)		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HAMDULLAH BEY		KİTABE
TARİHİ (H/M)	15 CEMAZİYELEVVEL 1249 / 30 EYLÜL 1833		Salihâ ömrüm çâkerim pâresi
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Bu cihanda gânice gül rânası
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Böyle emr' itmiş Hüdâ yok çaresi
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	82		Trabzon valisi Osman Paşa
En	21		Hazretlerinin mahdûm-ı kerimleri
Kalınlık	10		Hamdullah Bey rûhuna Fâtiha
BOYUN			
Yükseklik	6		Sene 1249, Fî 15 Ca
En	10		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Çap	32		Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 8 satırlık kitabe bulunmaktadır. Sülüs karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Serlevha kırk hatlı yuvarlak bir kemer ile sınırlanmıştır ve bu kemerin üzerine kabuksu akantlar yerleştirilmiştir. Kemer köşeliklerine ise alternatifli düzende bir dal üzerinde yükselen lale motifleri çiçeği yerleştirilmiştir. Aşağıdan yukarıya doğru hafifçe daralan boyun kısmının üzerine mahmudi fes yerleştirilmiştir. Fesin alt kısmı kıvrım dallar üzerine yerleştirilen mine çiçekleri ile bezenmiştir.
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	15		
En	20		
Çap	55		

MEZAR TAŞI NO	13		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	6. ADA		Şefâ'ati li-ehli'l-kebâiri min tîmetti (Tuğra şeklinde)
KİME AİT OLDUĞU	MURADHANZADE EBUBEKİR BEY		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1250/1834		Mürûr etdikçe kabrimden elâ yâ eyyüthe l-ihvân
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Duâ-i hayrile yâd eyleyin ki muhtâcım ana her ân
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/KATİBİ KAVUK		Ziyâret eyleyen ahbâb beni her dem unutmasun
ÖLÇÜLER			Ki cürmüm hadden aşmıştır ola ki afv ede Rahmân
GENEL			Murâd Hân-zâde merhûm
Yükseklik	160		Ebûbekir bin Ahmed Bey rûhuna
En	36		rızâen lilâhi te'âle'l-Fâtiha.
Kalınlık	10	Sene, 1250	
BOYUN		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Yükseklik	13	Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde tuğra şeklinde istiflenmiş serlevha dışında 8 satırlık kitabe bulunmaktadır. Süslü karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Ayak kısmından sonra her iki yandan kademeli bir şekilde genişleyen şahidenin serlevha köşelerinde süsleme unsuru olarak uçları ve volütleri yapraklarla hareketlendirilmiş C kıvrımları bulunmaktadır. Uzun ve orantsız bir boyun üzerine kâtibî kavuk yerleştirilmiştir.	
En	8		
Çap	48		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	23		
En	26		
Çap	75		

MEZAR TAŞI NO	14		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	14. ADA		Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	PİRSELİMZADE HALİM EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1 CEMAZİYELAHİR 1250 / 5 EKİM 1834		Açılmış gül gibi soldum cihânda
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Anamı babamı terk eyledim fenâda
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Kurân okur bülbül idim her anda
ÖLÇÜLER			Görüşdüre bizi rûz-i cezâda
GENEL			Çiçek ateşine yandı vücûdum
Yükseklik	125		Meskenim cennet olsun ukbâda
En	33		Pir Selim-zâde Hâfız Mehmed Efendi'nin
Kalınlık	8	mahdûmu merhûm Halim Efendi'nin	
BOYUN		rûhiçün el-Fâtiha.	
Yükseklik	9	Sene 1250, Fi Gurre C	
En	15	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Çap	45	Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 11 satırlık kitabe bulunmaktadır. Süslü karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.	
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	18		
En	30		
Çap	77		

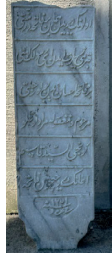
MEZAR TAŞI NO	15		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-60)		Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	AZİZ AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	7 REBİÜLAHİR 1251 / 2 AĞUSTOS 1835		Bu imiş kismet ez el bezmi bi-emr-i Zü'l-Celâl
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Bâr-ı kudret kâmetin büktü misâl-i nihâl
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Böyle nâzik goncayı hayfâ ki soldurdu felek
ÖLÇÜLER			Kangı göz görmüş yeni doğmuş güne ermiş zevâl
GENEL			Kenz-i tab'ı dürr-i hilmiyyetle mâl-â-mâl idi
Yükseklik	148		Hak ana vermiş cihânda hem cemâl ü hem kemâl
En	30		Bu kadar kardaş ve akrânı braktı nâ-gehân
Kalınlık	12	Ah edüb şol ırci-i emine etti imtisâl	
BOYUN		Dâr-ı gurbette anı sayd eyledi dâm-ı vebâ	
Yükseklik	10	Gel oku bir Fâtiha etme dirig ey ehl-i hâl	
En	15	Bu Aziz Ağa Hasan Ağa'nın oğlu gitti âh	
Çap	46	Kara İbrahimli'de yok idi böyle hoş-hisâl	
BAŞLIK/TEPELİK		Zühdiyâ tarih-i cevherde dedi isyânna	
Yükseklik	22	Tâib oldum tövbe ettim ey Kerim u lâ-yezâl	
En	30	Sene 1251, Fi 7 R	
Çap	81	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Düşey dikdörtgen gövdeye şahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 16 satırlık kitabe bulunmaktadır. Talik karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayan şahide, mahmudi fes ile taçlandırılmıştır.			

MEZAR TAŞI NO	16		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-35)		Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	DERVİŞOĞLU ALİ AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	15 CEMAZİYELAHİR 1251 / 8 EKİM 1835		Yâ İlahî gelmişim divânına rahmet bana
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Rahmetin deryâsı boldur beni gark et ey Hudâ
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/ULEMA SARIĞI		Taşum üze yazalar kim nâ-murâd Ali Ağa
ÖLÇÜLER			On yedi yaşında koydum gençliğimi toprağa
GENEL			Almadım dünya murâdin nâ-murâd oldum hemân
Yükseklik	154		Ben bubamdan ayrı düştüm vermedi vebâ amân
En	29		Vâlidem tutsun yasumu ağlasun her dem-be-dem
Kalınlık	10	Cümleliz Hakk'a emânet eyleyüben giderim	
BOYUN		Bir civân tâze nihânım merkadidir bu mezâr	
Yükseklik	10	Hâkile yek-sân edüp nâzik tenimi rüzgâr	
En	14	Hasretâ fâni cihânda tül-i ömür sürmedim	
Çap	39	Firkatâ takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim	
BAŞLIK/TEPELİK		Âh ile zâr kılarım ki gençliğime doymadım	
Yükseklik	17	Çün ecel peymânesi dolmuş murâdım almadım	
En	23	Lütfunla meskenim kıl yâ Hudâ bâg-ı cinân	
Çap	74	Umarm rüz-ı mahşerde şefâ'at yâ Rasûlallah	
Derviş oğlu Hasan Ağa'nın mahdümü Ali Ağa			
rûhuna Fâtiha. Sene 1251, Fi 15 C			
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ			
Düşey dikdörtgen gövdeye şahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 19 satırlık kitabe bulunmaktadır. Sülüs karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayan şahide, ulema sarığı ile taçlandırılmıştır.			

MEZAR TAŞI NO	17			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-19)			Huve' l-Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	TAVİLZADE MUSTAFA AĞA			KİTABE
TARİHİ (H/M)	22 RECEP 1251 / 13 KASIM 1835			Âh elinden ey vebâ aldın beni
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR			Kim kara yer içre yeksân eyledin
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI			Hâke saldın cevri vücüdüm n'eyleyen
ÖLÇÜLER				Vâlidimi perisân eyledin
GENEL				Almadım bu fâniden.....bir murâdın
Yükseklik	172			Âkibet bağrimi biryân eyledin
En	31			Ağlasun dostum olanlar benim gibi
Kalınlık	10		Gençliğimde kâr-ı efgân eyledin	
BOYUN			Tavil-zâde Mustafa Ağa'nın rûhiçün	
Yükseklik	10		Fâtiha. Sene 1251, Fi 22 B	
En	16		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Çap	45		Beyzi madalyon şeklinde yansıtılan serlevha dışında 10 satırlık kitabeye sahip olan şahide düşey dikdörtgen formdadır. Sülüs karakterli kitabesi yatay düzende istiflenmiştir. İlmîye sarığı ile taçlandırılan şahide herhangî bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.	
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	17			
En	27			
Çap	83			

MEZAR TAŞI NO	18			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-22)			Huve' l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	TAVİLZADE İBRAHİM AĞA			KİTABE
TARİHİ (H/M)	27 RECEP 1251 / 18 KASIM 1835			Füc'eten geldi vebâ his vermedi emn ü emân
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR			Râziyam emrine yâ Rab meskenim eyle cinân
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI			(Alma)..dım dünyâ murâdın nâ-murâd oldum bugün
ÖLÇÜLER				Vere cennette bana murâdım Hallâk-ı cihân
GENEL				Kabrim üzre her giyâhlar haşra dek zâr eylesün
Yükseklik	174			Vâlideyim hasretimle ağlasunlar her zamân
En	33			Nev-civânım câm-ı mevti sundu sâki-i ecel
Kalınlık	12		Kabrimi gül-zâr-ı cennet eyleye ol Müste'ân	
BOYUN			Tavil-zâde merhûm ve magfûr İbrahim Ağa'nın rûhiçün	
Yükseklik	10		el-Fâtiha. Sene 1251, Fi 27 B	
En	16		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Çap	50		Beyzi madalyon şeklinde yansıtılan serlevha dışında 10 satırlık kitabeye sahip olan şahide düşey dikdörtgen formdadır. Sülüs karakterli kitabesi yatay düzende istiflenmiştir. İlmîye sarığı ile taçlandırılan şahide herhangî bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kenarlarında yer yer aşınma ve kırılmalar olduğu görülmektedir.	
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	20			
En	29			
Çap	90			

MEZAR TAŞI NO	19			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORIDOR (SOL-110)			Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	UZUN AZİZ AĞA			KİTABE
TARİHİ (H/M)	17 RAMAZAN 1251 / 6 OCAK 1836			Dâr-ı dünyâda civân iken gezerdim
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR			bir zaman. Nâgehân erdi vebâ etti
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI			yerim bâğ-ı cinân. Fâni dünyâda murâd
ÖLÇÜLER				almadan terk eyledim. Valideynim
GENEL				eylesünler bir zaman âh ile figân
Yükseklik	112			Uzun Ahmed oğlu Mikdad
En	27			Yazıcı'nın mahdûmu merhûm
Kalınlık	10		Aziz Ağa'nın rûhiçün	
BOYUN			el-Fâtiha. Sene 1251	
Yükseklik	6		Fi 17 Ramazan	
En	13		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Çap	40		Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 10 satırlık kitabe bulunmaktadır. Sülüs karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayan şahide, ilmiye sarığı ile taçlandırılmıştır.	
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	17			
En	24			
Çap	74			

MEZAR TAŞI NO	20			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SAĞ-24)			KIRIK
KİME AİT OLDUĞU	MURADOĞLU KASIM AĞA			KİTABE
TARİHİ (H/M)	1 ZİLHİCCE 1251 / 19 MART 1836		
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR			Ölünün diriden hemân bir Fâtiha'dır minneti
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?			Kabrimi ziyaret eden ey Resultün ümmeti
ÖLÇÜLER				Bir Fâtiha ihsân eden bulur cenneti
GENEL				Merhûm ve magfürun leh Murad-oglu
Yükseklik	82			Göncü es-Seyyid Kâsım
En	27			Ağa'nın ruhiçün Fâtiha
Kalınlık	10		Sene 1251, Fi Gurre Z	
En			FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Çap			Üst kısmı kırılmış olan düşey dikdörtgen formlu şahide üzerinde mevcut haliyle 7 satırlık talik hatlı kitabe bulunmaktadır. Herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır	
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	KIRIK			
En				
Çap				

MEZAR TAŞI NO	21		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-73)		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	TRABZON MÜFTÜSÜ HASAN EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	28 REBİÜLEVVEL 1252 / 13 TEMMUZ 1836		Trabzon Müftisi sâbık Hasan Efendi pâk tîynet
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Edüp fetvâya kırk sâl muttasıl hizmet zihî himmet
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Hitâb-ı müstetâb-ı irci'iden da'vet oldukta
ÖLÇÜLER			İcâbetle hemân dâr-ı bekâyâ eyledi rihlet
GENEL			Cihânın rûhudur güyâ denilmiş mevt-i âlimde
Yükseklik	130		Ke-mevti'l-âlem olmaz mı meselde mücib-i hayret
En	35		Emini fikr edüp birle getürdüm fevtime târih
Kalınlık	12		Ede âli keremle Hak makâm-ı pâkini cennet
BOYUN			el-Fâtiha
Yükseklik	5		Sene 1252, Fî 28 Râ
En	18		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Çap	58		Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 10 satırlık kitabe bulunmaktadır. Talik hatlı kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Serlevhanın her iki kenarında lale motiflerine yer verilmiştir. Serpuşu ilmiye sanğıdır.
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	20		
En	32		
Çap	96		

MEZAR TAŞI NO	22		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-127)		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	SİPAHİZADE ŞUKUFİ EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1 RECEP 1252 / 12 EKİM 1836		Şükûf ettim cihân bâğında ammâ
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Estüp bâd-ı ecel soldurdu câ(nı)
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?		Sakin ey vâlideynim çekmeyin âh
ÖLÇÜLER			Vefâtımla size hayr etti Mevlâ
GENEL			Sipahi-zâde Mustafa Efendi'nin mahdûmu
Yükseklik	57		Merhûm Şükûfi Efendi rûhiçün Fâtiha
En	21		Sene 1252, Fî Gurre B
Kalınlık	10		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
BOYUN			Düşey dikdörtgen formlu şahidenin üzerinde 8 satırlık sülüs kitabe bulunmaktadır. Yatay düzende dîz konturlarla satırların belirlendiği şahidenin üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Ayak ile gövde arasında kademeli genişlemenin olduğu şahidenin başlık ve boyun kısmı kırık olduğu gibi kenar hatlarında da kırılma ve aşınmalar görülmektedir.
Yükseklik	KIRIK		
En	KIRIK		
Çap	KIRIK		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	KIRIK		
En	KIRIK		
Çap	KIRIK		

Trabzon Sülüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları- II (1825-1849)

MEZAR TAŞI NO	23		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-103)		Huve'l Bakî
KİME AİT OLDUĞU	ÇALIKOĞLU ALİ EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	13 RECEP 1252 / 24 EKİM 1836		Dest-i vebâ erîştî tuttu giribâmm
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Çare kabûl etmeyüp aldı benim cânımı
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Ömr-i azizim hebâ oldu gerçi benim
ÖLÇÜLER			Bâri Hudâ rahm edüp afv ede isyânımı
GENEL			Da'vete elbet icâbet ederiz cânile
Yükseklik	113		Kulağıma Azrâil okudu fermânımı
En	28		Çalkoğlu merhûm ve magfûrun leh
Kalınlık	10	Ali Efendi rûhiçün el-Fâtiha.	
BOYUN		Sene 1252, Fi 13 B	
Yükseklik	6	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
En	14	Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 10 satırlık kitabe bulunmaktadır. Sülüs karakterli kitabe metni, yatay düzende istiflenmiştir. Üzerinde herhangi bir süslemesi olmayan şahidenin başlığı kısa bir boyun üzerine yerleştirilmiş ilmiye sarığıdır.	
Çap	40		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	15		
En	25		
Çap	70		

MEZAR TAŞI NO	24		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-116)		Şefâ'ati li-ehli'l-kebâiri min ümmeti (Tuğra şeklinde)
KİME AİT OLDUĞU	SİPAHİZADE HAFİZ HACI MEHMED EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	17 RECEP 1252 / 28 EKİM 1836		Ey ziyâret eyleyen mü'min karındaşlar bu gün
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Gel bu mevtâ afvını kıl Hazret-i Hak'dan ricâ
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?		Yoğidi asrında böyle ağniyâ-i şâkirîn
ÖLÇÜLER			Hayr içün ihdâs u ta'mir eylemişdi çok binâ
GENEL			Tab'ı halim u sabr u lütf u cüdile meshûr idi
Yükseklik	105		İşte bu hasletle gözlerdi rızâyı dâimi
En	33		Bu Sipâhi-zâde el-Hâc Mehmed Hâfiz'in
Kalınlık	10	Haccına şâfi' Muhammed ola hrfzında Hudâ	
BOYUN		Hamdini bil Fâtiha İhlâs oku bu câna kim	
Yükseklik	KIRIK	Okusunlar ey birâder yarın oldukça sana	
En		Sene 1252, Fi 17 B	
Çap		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
BAŞLIK/TEPELİK		Düşey dikdörtgen formlu şahidenin üzerinde tuğra şeklinde istiflenmiş serlevha dışında 11 satırlık sülüs kitabe bulunmaktadır. Yatay düzende düz konturlarla satırların belirlendiği şahidenin serlevha köşeliklerinde yıldız çiçeğine yer verilmiştir. Ayak ile gövde arasında kademeli genişlemenin olduğu şahidenin başlık ve boyun kısmı kırıktır.	
Yükseklik	KIRIK		
En			
Çap			

MEZAR TAŞI NO	25		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SAĞ-8)		Şefâ'ati li-ehli'l-kebâiri min ümmeti (Tuğra şeklinde)
KİME AİT OLDUĞU	HÜSEYİN AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	REBİÜLEVVEL 1253 / HAZİRAN-TEMMUZ 1837		Hikmet-i takdir-i Rabbâni budur bir çare yok
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		İçmişim peymâne-i "innâ ileyhi râci'un"
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?		Ben bilirdim "Küllü nefsin zâikatü'l-mevt" olduğunu
ÖLÇÜLER			Olmadım elhamdülillâh kim "ve hum lâ yeş'urûn"
GENEL			Rabbenâgırlı zünûbi gelmişim dergâhına
Yükseklik	134		Her ne isyân var ise "küllün ledecynâ muhdarûn"
En	34		Gönlümü "lâ taknatû min rahmeti" tefrih eder
Kalınlık	12		Ya'ni "ve'mtâzu" hitâbından "ve hum lâ yahzenûn"
BOYUN			Yâ şefî'a'l müznibin kün şâfi'an ve'rham lenâ
Yükseklik	KIRIK		İşte şefkat vaktidir geldi usât-ı mü'minün
En			Hazinedâr-zâde Memiş Paşa Hazretleri'nin
Çap			kayını merhûm Hüseyin Ağa rûhu için el-Fâtiha.
BAŞLIK/TEPELİK			Sene 1253, Fi Ra
Yükseklik	KIRIK		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
En			Düsey dikkörtgen formlu şahidenin üzerinde tuğra şeklinde istiflenmiş serlevha dışında 13 satırlık talik hatlı kitabe bulunmaktadır. Yatay düzende düz konturlarla satırların belirlendiği şahidenin kenarları dalgalı firmadır. Kırılma ve bozulmaların mevcut olduğu şahidenin serlevha köşeliklerinde palmate benzer formuyla lale çiçeğine yer verilmiştir. Başlık ve boyun kısmı kırıktır.
Çap			

MEZAR TAŞI NO	26		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-18)		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	BARUTCUZADE HACI MÜKELLEF		KİTABE
TARİHİ (H/M)	5 CEMAZİYELEVVEL 1253 / 7 AĞUSTOS 1837		Hitab-ı ırci'î erdi bu cânê
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Göz açup bakmadım ruy-i cihâne
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Tamam oldu günüm gittim bekâya
ÖLÇÜLER			Ara yerde vebâ oldu bahâne
GENEL			Rıza-yı Hak idi her bir muradım
Yükseklik	178		Bilirdim ki bu âlemden vefâ ne
En	33		Asâ aldım ele "lâ taknatı"dan
Kalınlık	12		Ziyasıyla yolum düştü cinâna
BOYUN			Okuyup Fâtiha edin hediye
Yükseklik	7		Eğer yol uğrar ise bu mekâna
En	17		Barutçu-zâde Mahmud Ağa'nın
Çap	52		Mahdûmu merhûm Hacı Mükellef'in
BAŞLIK/TEPELİK			Rûhiçün rzaen lillâhi'l-Fâtiha
Yükseklik	21		Sene 1253, Fi 5 Câ
En	33		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Çap	91		Düsey dikkörtgen formlu şahidenin üzerinde 15 satırlık talik hatlı kitabe bulunmaktadır. Yatay düzende düz konturlarla sağdan sola ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli düzende bölünmüş satır düzeni mevcuttur. gövdenin etrafı tomurcuklara sahip dal kıvrımlarıyla oluşturulmuş su yolu ile çevrelenmiştir. Su yolu bordür kuşağı serlevha köşeliklerinde c kıvrımlarıyla eğimlendirilmiş ve üstüne istiridyeye kabuğu yerleştirilmiştir. Ayak ile gövde arasında kademeli genişlemenin olduğu şahidenin serpuşu ilmiye sarığıdır.

MEZAR TAŞI NO	27	
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-15)	
KİME AİT OLDUĞU	HASAN EFENDİ	
TARİHİ (H/M)	3 CEMAZİYELAHİR 1253 / 4 EYLÜL 1837	
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI	
ÖLÇÜLER		
GENEL		
Yükseklik	182	
En	35	
Kalınlık	10	
BOYUN		
Yükseklik	9	
En	16	
Çap	46	
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik	16	
En	32	
Çap	85	

SERLEVHA
Şefâ'ati li-chli'l-kebâiri min ümmeti (Tuğra şeklinde)
KİTÂBE
Nâvek-i kavsi-kazâ bâ-kudret-i Perverdgâr
Erdiğince çâk eder bağrin fülâd u âhenin
Gün tamâm olunca nâ-gâh nicesin saldı vebâ
Âh kim oldu kara yer menzili bu gül-tenin
Nimet-i dünyâ ile bir kimse magrûr olmasun
Kim nihâyette müheyyâdır hazânî gülşenin
Ey atâlar sâhibi afv et var ise cürmü
Setr eder yüz bin günâhî dâmen-i lütfun senin
Gel oku bir Fâtiha İhlâsla bahş eyle kim
Gayri dilden eylesün Mevlâ münevver medfenin
Netdin el-Hâc Ömer-zâde Hasan Efendi'yi
Ey felek düşsün yere hurşid u mâh-o rüşenin
İki âlemde emel muğni-i târihtir bana
Hak te'âla ede firdevs Zühdi ile meskenin
Rizâen lillâhi'l-Fâtiha.
Sene 1253, Fi 3 C
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Düsey dikdörtgen formlu şahidenin üzerinde tuğra şeklinde istiflenmiş serlevha dışında 16 satırlık talik hatlı kitabe bulunmaktadır. Yatay düzende düz konturlarla satırların belirlendiği şahidenin kenarlarında noktalarla boğumlanmış S kıvrımının sonsuzluk prensibi dahilinde ilerlediği bordür mevcuttur. Kısa turulmuş bir boyun kısmı üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.

MEZAR TAŞI NO	28	
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-101)	
KİME AİT OLDUĞU	HAFIZ MEHMED EFENDİ	
TARİHİ (H/M)	15 CEMAZİYELAHİR 1253 / 16 EYLÜL 1837	
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI	
ÖLÇÜLER		
GENEL		
Yükseklik	124	
En	29	
Kalınlık	10	
BOYUN		
Yükseklik	9	
En	15	
Çap	44	
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik	15	
En	28	
Çap	80	

SERLEVHA
Huve'l-Hayyu'l-Bâki
KİTÂBE
Gelüp bir Fâtiha İhsân edin rûhum çün ey ihvân
Mezârım taşını dikmekte maksad oldur insâna
Kişi her ne ederse bunda elbet karşular anı
Husûsan ben gibi bir kimsesiz mevtâyâ İhsâna
Nazar kıl Hamdiya âhir vebâ n'etti bana eyvâh
Hem râz-ı vakt içre etti bir cesim ocağı virâne
el-Hâc Ya'kub Efendi-zâde el-Hâc Hâfız
İbrahim Efendi'nin mahdûmu merhûm Hâfız
Mehmed Efendi rûhiçün el-Fâtiha
Sene 1253, Fi 15 C
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 11 satırlık sülüs kitabe bulunmaktadır. Yatay düzende düz konturlarla sağdan sola ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli düzende bölünmüş satır düzeni mevcuttur. Gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayan şahide, ilmiye sarığı ile taçlandırılmıştır.

MEZAR TAŞI NO	29		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	6. ADA		Huve'l-Hayyu'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HAZİNE DARZADE SÜLEYMAN BEY		KİTABE
TARİHİ (H/M)	15 RAMAZAN 1253 / 13 ARALIK 1837		Nâgehân bir derde düşdüm bulmadım asla devâ
MEZAR TİPİ	DİKDÖRTGEN ŞAHİDELİ SANDUKA		Kimse me'mûl etmestin bu dehr-i fâiden vefâ
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Bi-karâr etdi nihâl-i ömrümü bâd-i ecel
ÖLÇÜLER			Hayflar kim tâzelik hâlide oldum mübtelâ
GENEL			Rihlet etdim mülk-i fâiden bekâ gül-zârına
Yükseklik	165		Ol gice mâh-i sıyâma eylediler ibtida
En	32		Trabzon Valisi devletli Osmân Pâşâ
Kalınlık	12		Hazretleri'nin Hazinedârı Hazinedâr-zâde
BOYUN			Ali Bey Efendi'nin mahdûmu merhûm Süleymân
Yükseklik	10		Bey'in rûhiçün lillâhi te'âle'l-Fâtiha.
En	15	Sene 1253, Fî 15 N	
Çap	52	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
BAŞLIK/TEPELİK		Düşey dikdörtgen formlu şahide günümüzde toprağa gömülmüştür fakat orijinalde sandukalı bir mezara ait olduğu kaidesinden anlaşılmaktadır. Üst kısmında girlandların olduğu kısmen belli olan kaide ile şahideyi bitkisel bezemeli yatay ince bir bordür ayırmaktadır. Şahidenin kenarı da bir bordürle kuşatılmıştır ve serlevhanın üzerine kadar devam ettirilmiştir. Serlevha ve tarih dahil 12 satırlık talik hatlı kitabeye sahiptir. Bordür ile boyun arasında kalan boşluklar tomurcuklara sahip dallarla bezenirken bordürün sivri kemeri üzerine fiyonk yapılmıştır. Boyun kısmının üzerinde mahmudi fes bulunmaktadır.	
Yükseklik	24		
En	26		
Çap	80		

MEZAR TAŞI NO	30		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	6. ADA		Huve'l-Hayyu'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HAZİNE DARZADE AHMET PAŞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	27 RAMAZAN 1253 / 25 ARALIK 1837		Lutf-eyle meskenim kıl bâğ-ı cennet yâ Kerim
MEZAR TİPİ	DİKDÖRTGEN ŞAHİDELİ SANDUKA		Cürmümü afv et ilâhi cümleden sensin Rahim
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Emr-i Bâri böyle imiş tâzeligime doymadım
ÖLÇÜLER			Erdi mat'ûni ecel soldurdu nâzik tenim
GENEL			Almadım dünya murâdin nâ-murâd oldum bu gün
Yükseklik	175		Hem anam atam çekeler tâ kıyâmet hasretim
En	37		Hazinedar-zâde İbrâhim Bey in mahdûmu
Kalınlık	8		Mir-i Mirândan zevi'l-kadri ve'l-ihitirâmdan
BOYUN			merhûm ve magfûrun leh Ahmed Paşa'nın
Yükseklik	10		rûhiçün lillâhi te'âle'l-Fâtiha.
En	18	Sene 1253, Fî 27 N	
Çap	56	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
BAŞLIK/TEPELİK		Düşey dikdörtgen formlu şahide günümüzde toprağa gömülmüştür fakat orijinalde sandukalı bir mezara ait olduğu kaidesinden anlaşılmaktadır. Sanduka ile şahideyi bitkisel bezemeli yatay ince bir bordür ayırmaktadır. Şahidenin kenarı da yaprak dolgu bir bordürle kuşatılmıştır ve serlevhanın üzerine kadar devam ettirilmiştir. Serlevha ve tarih dahil 12 satırlık talik hatlı kitabeye sahiptir. Bordür ile boyun arasında kalan boşluklar tomurcuklara sahip dallarla bezenirken bordürün sivri kemeri üzerine ve şahidenin başlangıç noktasına fiyonk yapılmıştır. Fiyonkların etrafında ise akant yaprakları görülmektedir. Boyun kısmının üzerinde mahmudi fes bulunmaktadır.	
Yükseklik	24		
En	32		
Çap	92		

MEZAR TAŞI NO	31		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-169)		Şefâ' ati li-ehli'l-kebâiri min ümmeti (Tuğra şeklinde)
KİME AİT OLDUĞU	HACI MEHMET PULAT AĞA		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1253/1837-38		..cı-zâde el-Hâc Mehmed hem Pulat Ağa
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Cihândan el çeküp gitti cinâna ol şirin ahlâk
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		İki defa yüzün sürmüs iken Beyt-i İllâhî'ye
ÖLÇÜLER			Yine kâni değildi ol kadar olmuş idi müştâk
GENEL			Anup isyânını dâim ederdi Hak'dan isti'fâ
Yükseklik	175		Hemân Allah sadâsiyla dolardı na'radan âfak
En	35		Tarik-i Nakşibend'e sa'y ederken erdi çün tâ'ün
Kalınlık	10		Diyâr-ı aslına ma'dûm edüp kıldı âni ilhâk
BOYUN		
Yükseklik	12		Hezârân ehl-i cürmü lütf-ı Hak'dır eyleyen i'tâk
En	14		Elâ yâ eyyüthe'l ihvân aleynâ ikrâu'l-Kur'ân
Çap	53		Bi-hakk-ı rahmet-i Rahmân bi-aşk-ı zümretü'l-uşşâk
BAŞLIK/TEPELİK			Budur ancak du'âmiz Zühdiyâ tarih-i cevherle
Yükseklik	18		Bazâr-ı haşre dek kabrini pür-nûr eyleye Hallâk
En	30		Rizâen lillâhî'l-Fâtiha. Sene, 1253
Çap	92		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
			Düsey dikdörtgen formlu şahidenin üzerinde tuğra şeklinde istiflenmiş serlevha dışında 15 satırlık talik hatlı kitabe bulunmaktadır. Yatay düzende düz konturlarla satırların belirlendiği şahidenin serlevhası yuvarlak bir kemerle çevrelenmiş, bu kemerin üzerine fiyonk ve çiçek motifleri kabartılmıştır. Kısa turulmuş bir boyun kısmı üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.

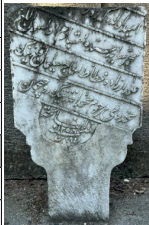
MEZAR TAŞI NO	32		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-19)		Huve'l-Hayyu'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	PERVANELİ MEHMET EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1253/1837-38		Gene iken ömrüm felek câm-ı ecel sundu bana
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Mest u medhûş u perişân eyledi tâ'ün beni
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Bu fenâ dünyâda kâm almak müyesser olmayup
ÖLÇÜLER			Şerbet-i şehd-i şehâdet eyledi dil-hûn beni
GENEL			On sekiz yaşına henüz ermiş nihâl iken ecel
Yükseklik	180		Hâk-i zillet içre kıldı hayf kim medfûn beni
En	32		Ağlayu yâdım kılar bundan gerü atam anam
Kalınlık	12		Âh ey Seyyidi Mehmed diyerek her gün beni
BOYUN			Kabrimi edip ziyâret Fâtiha ihân edin
Yükseklik	10		Okuyup Seb'u'l-mesâni eyleyin memnûn beni
En	15		Trabzoni Pervâneli Mustafa Aga-zâde es-Seyyid
Çap	44		Mehmed Efendi magfûr ve merhûm leh rûhuna rızâen lillâhî
BAŞLIK/TEPELİK			el-Fâtiha, Sene 1253
Yükseklik	20		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
En	28		Düsey dikdörtgen formlu şahidenin kenarları dalgalıdır ve üzerinde 14 satırlık sülûs karakterli kitabe bulunmaktadır. Sağdan sola ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli düzende istif edilmiş satır düzeni mevcuttur. Üzerinde süsleme unsuru bulunmayan şahide, ilmiye sarığı ile sonlandırılmıştır.
Çap	79		

MEZAR TAŞI NO	33	SERLEVHA	Huve'l Bâkî
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDÖR (SAĞ-154)	KİTÂBE	Şehr-i Bağdâd'ın civâr şol Süleymâniyye'den Bu Trabzon hâkime sevk etti takdîr-i Hudâ Olup hem Gümruk Emîni hem Müdür-i ihtisâb Hazret-i Osman Pasa' (mn) himmeti erdi ana Bir şeb-i cum'a erip gökten belâ-yı nâgehân Şol şehitlik rütbesiyle eyledi azm-i bekâ Kıydılar bu câna el-hâsıl vurup öldürdüler Herkes elbet ettiğün bulsa gerek rûz-i cezâ Ben kime n'ettim deyüp hatm-i kelâm etti hemân Bir garibud-dehr idi rahmetle yad etmek sezâ Ey ziyâret eyleyüp bu hâlden vâkıf olan Okuyup bir Fâtiha İhlâsla eyle atâ Nahnu kaddernâ'yı fîkr ettim dedim târih-i tam Gitti Abdülkâdir u Nûri cihâna Zühdiyâ. Sene 1254
KİME AİT OLDUĞU	BAĞDATLI ABDULKADİR NURİ EFENDİ	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Sanduka üzerinde yükselen şahide, kenarları dalgalı düşey dikdörtgen formdadır. İçi noktalara boğumlanmış S kıvrımları ile dolgulanmış yatay bir bordürle kaideden ayrılmaktadır. Talik hatlı 15 satırlık kitabe, dalgalı formda bir bordürle kuşatılmıştır. Bordürün dışında kalan alanlar fiyonk, akant ve çiçeklerle dolgulanmıştır. Şahidenin boyun ve başlık kısmı kırılmıştır.
TARİHİ (H/M)	1254/1838-1839		
MEZAR TİPİ	DİKDÖRTGEN ŞAHİDELİ SANDUKA		
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?		
ÖLÇÜLER			
GÖVDE			
Yükseklik	153		
Çap	38		
SANDUKA			
Yükseklik	62		
En	70		
 <p>Dikdörtgen şahideli sandukalı mezar tipine ait mezar taşı, dönemin bezeme açısından önemli bir örneğini teşkil etmektedir. Sandukanın kısa kenarı tamamen bitkisel bezemelidir. Kenarları alttan ve üstten volütü yapraklarla belirlenmiştir. Tam ortasında bulunan içi nar meyveleri ile doldurulmuş kase kompozisyonun merkezini teşkil etmektedir. Bu natüromortun üzeri yuvarlak kemerli bir süsleme ile sınırlanmış ve hem içi hem de dışında kalan alanlar lale çiçeği ve yapraklarla bezeli bitkisel süslemelerle dolgulanmıştır.</p>			
			

MEZAR TAŞI NO	34	SERLEVHA	Huve'l Bâkî
BULUNDUĞU YER	14. ADA	KİTÂBE	Felek tasında ma'cûn-î hayâtı tesahhuk edüp Lokmân Çürütdü mâye-i ömrün ecele bulmadı dermân Bu taşın sâhibin yâ Rab günahın afv ede gufrân Merhûm ve magfûr ilâ rahmeti Rabbi'l-Gafûr Dervîş Ali Kaptan rûhiçün rzâen lillâhi te'âlâ Fâtiha. Sene 1255, Fî Gurre Ş
KİME AİT OLDUĞU	DERVİŞ ALİ KAPTAN	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Düşey dikdörtgen formlu şahidenin sağdan sola ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli düzende istif edilmiş satır düzenine sahipti. Talik hatlı kitabesi, 8 satırdır. Üzerinde süsleme unsuru bulunmayan şahidenin oldukça kısa boynu üzerine ulema sarığı yerleştirilmiştir.
TARİHİ (H/M)	1 ŞABAN 1255 / 10 EKİM 1839		
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/ULEMA SARIĞI		
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	145		
En	32		
Kalınlık	10		
BOYUN			
Yükseklik	9		
En	14		
Çap	46		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	20		
En	30		
Çap	81		
			

MEZAR TAŞI NO	35			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SOL)			KIRIK
KİME AİT OLDUĞU	HACI MEHMED AĞA			KİTABE
TARİHİ (H/M)	1255/1839-1840		
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?		
ÖLÇÜLER			
GENEL				merhûm el-Hâc Mehmed
Yükseklik	36			Ağa'nın ruhiçün Fâtiha
En	26			Sene 1255
Kalın- lık	10		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
BOYUN			Düşey dikdörtgen formlu şahidenin üst kısmı kırılmıştır. Mevcut haliyle 3 satırlık sülüs kitabeye sahiptir.	
Yükseklik	KIRIK			
En	KIRIK			
Çap	KIRIK			
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	KIRIK			
En	KIRIK			
Çap	KIRIK			

MEZAR TAŞI NO	36			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SAĞ-47)			KIRIK
KİME AİT OLDUĞU	ALEMDARZADE HATTAT MEHMED EFENDİ			KİTABE
TARİHİ (H/M)	29 ŞABAN 1256 / 26 EKİM 1840		
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?			Ümit odur ki rûz.....
ÖLÇÜLER				Muhammed سایesinde i'tibârm olsun Allah'ım
GENEL				Alemdâr-zâde Hattat el-Hâc Süleymân Efendi'nin
Yükseklik	65			Mahdûmu merhûm Mehmed Efendi nin ruhiçün
En	37			Lillahi'l Fâtiha Sene 1254, Fi 29 S
Kalınlık	12		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
BOYUN			Düşey dikdörtgen formlu şahidenin üst kısmı kırılmıştır. Mevcut haliyle 5 satırlık talik hatlı kitabeye sahiptir. Ayak ve gövde arası kademeli genişlemeye sahiptir.	
Yükseklik	KIRIK			
En	KIRIK			
Çap	KIRIK			
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	KIRIK			
En	KIRIK			
Çap	KIRIK			

MEZAR TAŞI NO	37		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	15. ADA		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HATİBZADE ALİ MURTAZA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1 REBİÜLEVVEL 1257/ 23 NİSAN 1841		Bu civânım iki yaşında iken
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Uçdu gitti cennete kuşlar gibi
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		N'eyleyen kim hasreti leyl ü nehar
ÖLÇÜLER			Sinemi delmektedir hançer gibi
GENEL			Hatib-zâde Nûri Efendi'nin
Yükseklik	70		mahdûmu Ali Murtazâ ruhiçün
En	23		Fâtîha. Sene 1257, Gurre Râ
Kalınlık	8	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
BOYUN		Düşey dikdörtgen formlu şahide, diğer mezar taşlarına nazaran daha kısadır. 8 satırlık talik hatlı kitabesi yatay düzende istiflenmiştir. Kitabeye, bitkisel bezemeli bordür kuşağı ile çevrelenmiş, bu bordür dalgah formda yapılarak taşın kenarlarına yansıtılmıştır. Bordürün üzerinde fiyonk kullanılmıştır. Kısa tutulmuş boyun kısmının üzerine mahmudi fes yerleştirilmiştir. Fesin ağız kısmı bitkisel bir kuşakla çevrelenmiş, ön tarafında arma, üst kısmında ise 6 kollu yıldız ve ay motifine yer verilmiştir.	
Yükseklik	6		
En	10		
Çap	32		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	13		
En	17		
Çap	54		

MEZAR TAŞI NO	38		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-2)		Şefâ'ati li-ehli'l-kebâiri min ümmeti (Tuğra şeklinde)
KİME AİT OLDUĞU	FEHİM MUSTAFA AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	15 REBİÜLEVVEL 1257 / 7 MAYIS 1841		Figân kim Hacı İbrâhim-zâde Kâtib-i Gümrük
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Cihândan nâgehân elcedki buldu rûte-i vâlâ
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Gürûh-ı hânedân-ı belde içre âkıl ü kâmil
ÖLÇÜLER			Ferâsetle râyet anda cem olmuşdu ser-tâ-pâ
GENEL			Diyânetde nazir ü misli tedbirinde nâ-mevcûd
Yükseklik	218		Ki re'y sâhibi müşkil-küşâ-yı dehr idi güyâ
En	44		Hitâb-ı irci'î dinâr-ı câna oldu çün vâsıl
Kalınlık	15	Göztüne zerre denlü gelmedi dinyâ vü mâ-fihâ	
BOYUN		Rebiu'l-evvel içre çünki geldi Mefhar-ı âlem	
Yükseklik	10	Ayağına fedâ-yı rûh edüp gitdi bi-lâ gavgâ	
En	18	Oku bir Fâtihâ İhlâsıla bahş eyle bu câna	
Çap	60	Ki on mislin sana kılsun atâ Mevlâ-yı bi-hemtâ	
BAŞLIK/TEPELİK		Dedim târih-i füc'esin cevherle ey Zühdi	
Yükseklik	26	Dilâ azm eyledi adne Fehim Mustafa Ağa	
En	34	Lillâhi'l-Fâtîha, Sene 1257, Fi 15 Râ	
Çap	102	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
		Düşey dikdörtgen formlu şahide tuğra şeklinde istiflenmiş serlevha ve yatay düzende istiflenmiş 15 satırlık talik hatlı kitabeye sahiptir. Dalgah formda ilerleyen akant dolgulı bir bordürle kuşatılmıştır. Bordürün altında ve üstünde fiyonk motifine yer verilmiştir. Üst kısmında yer alan fiyonkun etrafı tomurcuk şeklindeki çiçeklerle dolgulanmıştır. Kısa tutulmuş boyun üzerine mahmudi fes yerleştirilmiştir, fesin püskülü yüzeyden talınlarak plastik etkisi yüksek üç boyutuyla dikkat çekmektedir.	

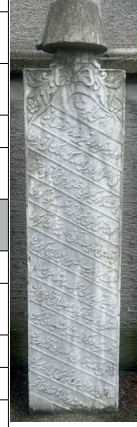
MEZAR TAŞI NO	39		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORIDOR (SOL-86)		Huve'l-Hayyu'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	TOSUNZADE MEHMED EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	15 CEMAZEYİLÂHİR 1257 / 4 AĞUSTOS 1841		Hudâ'nın nahnu kadderna'da takdir ettiğî hikmet
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Beni gençlik zamanında cüdâ kıldı hayâtmdan
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Dedim: İnnâ ileyhi râci'ün çün irci'i geldi
ÖLÇÜLER			Veli bilmem ne tahsil eyledi dünyâ memâtmdan
GENEL			Bu istignâ beni i'dâm eder zann etme ey gerdün
Yükseklik	123		Bana rif'at gelür hâk-i siyâha iltifâtmdan
En	29		Hâbib'in aşkına senden budur her dem recâmız kim
Kalınlık	10		Dem-i mahşerde yâ Rab sorma cürm ü seyyiâtmdan
BOYUN			Donanma-yı Hümâyûn Kapudanlarından Hacı Tosun-zâde
Yükseklik	9		Numân Kapudan'ın mahdümü es-Seyyid Mehmed Efendi'nin
En	14		rûhuna Fâtiha. Sene 1257, Fi 15 H
Çap	43		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
BAŞLIK/TEPELİK			Düşey dikdörtgen gövdeye şahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 12 satırlık kitabe bulunmaktadır. Talik hatlı kitabe metni, soldan sağa ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli düzende istiflenmiştir. Üzerinde herhangi bir süslemesi olmayan şahidenin başlığı kısa bir boyun üzerine yerleştirilmiş mahmudi festir.
Yükseklik	20		
En	25		
Çap	68		

MEZAR TAŞI NO	40		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	6. ADA		Şefâati li-chli'l-kebâiri min ümmeti (Tuğra şeklinde) / Huve'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HAZİNEDARZADE MEMİŞ PAŞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	23 ŞABAN 1257 / 10 EKİM 1841		Edüp terk-i mâ-sivây bu gün azm-ı bekâ etdi
MEZAR TİPİ	DİKDÖRTGEN ŞAHİDELİ SANDUKA		Ecel câmin edup hem nûş makâmın dâr-ı cinân etdi
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Bu dünyânın bekâsi yok bilürken âkibet fâni
ÖLÇÜLER			Giyüp cennet libâsını fenâyı terk edüp gitdi
GENEL			Hazinedâr-zâde Mir-i mân-ı kirâm-t zevi'l-ihtirâmđan
Yükseklik	180		merhûm ve magfûr el-muhtâc îla rahmeti Rabbi-hil-Gafur
En	39		cennet-mekân firdevs-âşiyân Memiş Paşa
Kalınlık	10		Hazretlerinin rûhiçün el-Fâtiha.
BOYUN			Sene 1257, Fi 23 S
Yükseklik	11		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
En	19		Düşey dikdörtgen formlu sahîde günümüzde toprağa gömülmüştür fakat orijinalde sandukalı bir mezara ait olduğu kaidesinden anlaşılmalıdır. Sanduka ile şahideyi ortalarında nokta ile bağlanmış S kıvrımları ile bezenmiş ince bir bordür ayırmaktadır. Gövdenin alt kısmına kenarlarında akant yaprakları, ortasında fyonk bulunan kompozisyon kabartılmıştır. Şahidenin kenarı akant dolgulu bir bordürle kuşatılmıştır ve serlevhanın üzerine kadar devam ettirilmiştir. Serlevhası hem tuğra şeklinde istiflenmiş hadis cümlesine hem de Huve'l Bâki ibaresine sahiptir ve devamında 9 satırlık talik hatlı kitabe yazılmıştır. Tuğranın kenarında kalan boşluklara akant yaprakları ve bunların ortasına da papatyalar yerleştirilmiştir. Oldukça kısa tutulan boyun kısmının üzerinde mahmudi fes bulunmaktadır.
Çap	60		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	26		
En	30		
Çap	93		

MEZAR TAŞI NO	41		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SOL-31)		Âh mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	HACI MEHMED TURSUN EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1257/1841-1842		Olma magrûr u firibende-i zevk-i dünya
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Fil-mesal olur isen mâlik-i mâl-i Kârûn
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MECİDİ FES		İste gör kim bu Ahışhavi Debbâg-zâde dahi
ÖLÇÜLER			Görmüs iken nice nâz u niam-ı gün-â gün
GENEL			Etdi n'etdiyse anı tu'me-i hâk âhir-kâr
Yükseklik	142		Hayf kim eylemeyüp şerm ü haya hiç gerdün
En	33		Eyleye huld-i berin içre makâmin sâlim
Kalınlık	12		Afv edüp var ise isyâmı Hudâ-yı bi-çün
BOYUN			Âh hasret döker elbet işiden târihin
Yükseklik	5		Dâhil-i mülk-i cinân olsun Mehmed Tursun
En	14		Sâbik Batum Beledi Reisi Hacı Tursun
Çap	40		Efendi'nin rûhuna rizâen lillâhi'l-Fâtiha
BAŞLIK/TEPELİK			Sene 1257
Yükseklik	14		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
En	24		Düsey dikdörtgen gövdeye şahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 14 satırlık kitabe bulunmaktadır. Talik hatlı kitabe metni, soldan sağa ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli düzende istiflenmiştir. Serlevha üzerinde kalan boşlukta fiyonk, akant ve papaty motifine yer verilmiştir. Kısa bir boyun üzerine fes başlık yerleştirilmiştir.
Çap	60		

MEZAR TAŞI NO	42		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-84)		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	HATİBZADE HASAN HAFIZ EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	25 REBİÜLEVVEL 1258 / 6 MAYIS 1842		Hatib-zâde Hasan Hâfiz Efendi göçtü firdevse
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Ziyâret eylesün feyz-i İllâhi kabrinin her gâh
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Kitâbet hizmetin icrâ ederken dâr-ı şer'ide
ÖLÇÜLER			Sicill-i ömrünü dest-i ecel tayy eyledi nâ-gâh
GENEL			İllâhi var ise isyânını lütfunla afv eyle
Yükseklik	128		Tilâvet ettiği Kurân'a bağışla anı ey Şâh
En	34		İmâret Cami'nin mâh-ı sıyâm içre edüp ihyâ
Kalınlık	10		Kıldadı hatm ile anda terâvih of dil-i âgâh
BOYUN			Şu rûtbe muttasif olmuştu hüsn-i hulk ile ol zât
Yükseklik	10		Ki bir kimse cihânda etmemişti anda istikrâh
En	17		Gel ey mümin oku bir Fâtiha fikr eyle bu hâli
Çap	44		Hayatıyla bugün magrûr olan yarın eder eyvâh
BAŞLIK/TEPELİK			Ben ol cânın dedim cevher gibi târihin ey Zühdi
Yükseklik	15		Hasan Hafiz Efendi verdi cân buldu cemâlullâh
En	30		Merhûmun rûhicün nzaen lillâhi te'âle'l-Fâtiha
Çap	80		Sene 1258, Fi 25 Râ
			FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
			Düsey dikdörtgen formlu şahidenin üzerinde 17 satırlık talik hatlı kitabe bulunmaktadır. Eğimli düzende satır düzenine sahip şahidenin serpuşu ilmiye sarıdır.

MEZAR TAŞI NO	43		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	6. ADA		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	MURADHANZADE OSMAN BEY		KİTABE
TARİHİ (H/M)	15 ŞEVVAL 1258 / 19 KASIM 1842		Çün Murâdhân-zâde Osmân Bey cihândan çekdi el
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Umaram firdevs-i a'lâda bula hâl-i refâh
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Nesl-i alâsında ârif-i hakâyık-dân idi
ÖLÇÜLER			Âh kim bir lokma etdi cismini hâk-i siyâh
GENEL			Nakşbend'e intisâb etmişdi Allah aşkına
Yükseklik	200		Hak, Bahâeddin'e bahş eyler anı bi-iştibâh
En	40		Ey ziyâret eyleyen ihvân okun bir Fâtihâ
Kalınlık	13		Bir tefekkür eyle kim belki bulursun intibâh
BOYUN			Ben de yazdim Zühdiyâ âh eyleyüp târihini
Yükseklik	5		Vardi Osmân Bey bekâ mülküne buldu (yüce?) gâh
En	10		Rizâen lillâhil-Fâtiha.
Çap	58		Sene 1258, Fî 15 L
BAŞLIK/TEPELİK			FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Yükseklik	25		Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 13 satırlık sülüs kitabe bulunmaktadır. Üzerindeki tek süsleme unsuru, hem taşın kenarlarını dalgalı hale getiren hemde kitabeyi sınırlandıran noktalı s kıvrımlı bordürdür. Kısa bir boyun üzerine mahmudi fes yerleştirilmiştir.
En	30		
Çap	92		

MEZAR TAŞI NO	44
BULUNDUĞU YER	6. ADA
KİME AİT OLDUĞU	HAZINEDARZADE OSMAN PAŞA
TARİHİ (H/M)	1258/1842-1843
MEZAR TİPİ	SİLİNDİRİK ŞAHİDELİ SANDUKA
ŞAHİDE GÖVDESİ	SİLİNDİRİK
ÖLÇÜLER	
GÖVDE	
Yükseklik	155
Çap	55
SANDUKA	
Yükseklik	96
En	63

Sandukanın uzun kenarlarında aynı kompozisyona yer verilmiştir. Merkezdeki çelenk motifini orta kısımda tam bir dönüş yaparak daire şeklini oluşturan bereket boynuzu sağlamaktadır. Boynuzdan fıskıran dolgun akant yaprakları sandukanın uç kısımlarına kadar fıskırmaktadır. Bu motiflerin aralarında kalan boşluklara ise yıldız çiçekleri ve laleler serpiştirilmiştir. Çelengin ortasında ise bitkisel kabaranın etrafını saran kurdellalara yer verilmiştir.

SERLEVHA
Huve'l-Hayyu'l-Bâki
KİTÂBE
Efâhim-i vükelâ-yi saltanat-ı seniyyeden ve ekâbir-i hulefâ-yı tarikat-ı Nakşibendiyyeden Trabzon eyâleti Müşiri iken irtihâl-i âlem-i visâl eden cennet-mekân huld-âşiyân es-Seyyid Osman Paşa İbnül-merhûm
Hazinedâr-zâde Süleyman Paşa Hazretleri'nin rûh-i pâk u ser-tâb-nâklerine rizâen lillâhi te'âle'l-Fâtiha. 1258.
Ketebehu Ünyevi Terzi İsmail-zade Mehmed Rifât Misri
SANDUKA KİTÂBESİ
Beni da'vet edüp çün Hak Getürdü câme-hâbımdan Tehi-dest geldigim çün Yerlere girdim hicâbımdan
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Mezar tipi silindirik şahideli sandukalı tiptir. Şahidesi 55 cm çapa sahiptir ve üzerinde talik hatlı 13 satırlık kitabe bulunmaktadır. Son satırında taş harfleri kazıyan hattatın ismine yer verilmiştir. Hem uzun kenarları hem de kısa kenarlarıyla günümüze ulaşan sandukası süsleme açısından oldukça zengindir. Baş kısmına denk gelen kısa kenarda 4 satırlık ikinci bir kitabe yer verilmişken, ayak kısmına gelen kaidede süsleme kullanılmıştır. Ortasında 14 çanaklı akant yaprağı bulunan çelenk motifini görmektedir. Yaprakların uç kısımları dışarıya doğru kıvrılmış şekilde kabartılarak plastik etkisi yükseltilmiştir. Çelengin etrafını ise üst kısımda bir kurdela sarmaktadır ve kurdelanın uçları yukarıya doğru uzatılmıştır. Her iki kısa kenar ortaları noktalarla bağlanmış S kıvrımlı bir bordürle kuşatılarak üst kısmı üçgen alınlık şeklinde sonlandırılmıştır. Bu üçgen form etli akant yapraklarının kıvrımlarıyla sağlanmış, ortasında ise 4 kollu formuyla fiyonk motifini kullanılmıştır.

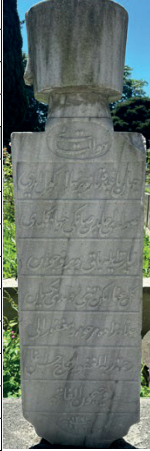
MEZAR TAŞI NO	45	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-4)	Mevtû'l-âlim ke-mevti'l-âlem (Tuğra şeklinde)
KİME AİT OLDUĞU	HACI MAHMUD KAŞIF EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	2 REBİÜLEVVEL 1259 / 2 NİSAN 1843	Küllü nefsin zâikatü'l-mevt
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	sümme ileynâ türce'ün. Dârü'l-Hilâfetü'
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI	Aliyye Müderrislerinden Trabzon
ÖLÇÜLER		eşraf vüçüh ulemâsından
GENEL		ve tarikat-ı Nakşibendiyye-i aliyye
Yükseklik	214	müntesiblerinden Ceride-i Nufûs
En	44	Nâzırı iken irtihâl-i âlem-i visâl
Kalınlık	12	eden merhûm ve magfûrun leh el-Hâc
BOYUN		Mahmud Kâşif Efendi Hazretlerinin
Yükseklik	11	rûh-ı şeriflerine rızâen
En	19	lillâhi te'âle'l-Fâtiha
Çap	63	Sene 1259, Fi Râ 2 Ketebehu Ünye'vi Mehmed Mısri
BAŞLIK/TEPELİK		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Yükseklik	20	Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 13 satırlık talik kitabe bulunmaktadır. Kitabesini taşa hakkaden hattat bilgisine yer verilmiş olması oldukça önemlidir. Hem taşın kenarlarını dalgalı hale getiren hemde kitabeyi sınırlandıran ince bordür ve bordürün üzerinde kullanılan fiyonk tek süsleme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.
En	40	
Çap	110	

MEZAR TAŞI NO	46		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-3)		Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	ALİ AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1 SAFER 1260 / 21 ŞUBAT 1844		Çü Dergah-ı mu'alla Kapucu-başlılarından kim
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Denilmiş şâhinna el-Hac Sâlih-zâde Ali Ağa
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDI FES		Diyâr-ı mülket-i Rum'da şecâ'atle bulup şöhret
ÖLÇÜLER			Hussan istikâmetle salâhiyyetde bi-hemta
GENEL			Ecel peymânesin sâki sunup şöyle hitâb etdi
Yükseklik	214		Dedi kim Mustafâ'ya vâsil olmak vaktidir hâlâ
En	41		O demde cümle ahbâbın getürdü hep veda' etdi
Kalınlık	12		Teveccüh eyledi Hakk'a mükedder olmadı aslâ
BOYUN			Dedi Allah Vâhid'dir Muhammed'dir Restüllâh
Yükseklik	11		Dahi vel-ba'sü ba'de'l-mevti âmennâ ve saddaknâ
En	18		Duâya dest açup imânimü Rabb'im sen hıfz et
Çap	49		Selametler nasib eyle bi-hakk-ı Ka'be-i ulyâ
BAŞLIK/TEPELİK			Huda bâg-ı behişt içre müşerref kıl bu zâti kim
Yükseklik	22		Kamu mücrimlerin afv senin lütfundandır Mevlâ
En	30		Görünce Fâtiha eyle anın ruhu için câna
Çap	82		Bu menzil-gâh umûmidir bu gün ana yarn sana
			Okuyup sûre-i Yasin dedi sipâh tâm târih
			Göçerler bu cihandan bil gerek a'la gerek ednâ
			Sene 1260, Fi 1 Safer
			FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
			Düsey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 20 satırlık talik kitabe bulunmaktadır. Kenarları dalgali olan şahidenin bordürünün alt ve üst kısmında fiyonk motifine yer verilmiştir. Boş kalan kısımlarda ise tomurcuklu dallar görülmektedir. Kısa bir boyun üzerine mahmudi fes yerleştirilmiştir.

MEZAR TAŞI NO	47		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-66)		Hüve'l hayyül lâ yemüt
KİME AİT OLDUĞU	DERVİŞOĞLU SALİH ÇAVUŞ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	3 REBİÜLEVVEL 1260 / 23 MART 1844		(Bu) dur ol Dervişoğlu ya'ni Sâlih Çavuş'un kabri
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Olundu çünkü da'vet durmayup azm etdi Mevlâ'ya
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Melekler duydular çünkü bir ayağı şehid olmuş
ÖLÇÜLER			Kapışdılar kalan a'zâsin hep gitdi yağmâya
GENEL			Güleç yüzlü şeker sözlü melek huylu idi ol cân
Yükseklik	141		Anıñün genç iken lâyik göründü zevk-i ukbâya
En	32		Nice âh etmesün sâhipleri belki ahibbâsı
Kalınlık	10	Bu türlü bir yiğit bin yılda gelmez dâr-ı dünyâya	
BOYUN		İlâhi var ise cürm ü hatâsi sorma afv eyle	
Yükseklik	10	O gün kim sensin eden merhamet a'lâya ednâya	
En	15	Dedim cevher gibi târih-i fevtin Zühdiya nâ-gâh	
Çap	46	Azimet eyledi mi'râc etdi semt-i a'lâya	
BAŞLIK/TEPELİK		Sene 1260, Fi 3 Râ	
Yükseklik	18	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
En	25	Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 14 satırlık talik kitabe bulunmaktadır. Kısa bir boyun üzerine yerleştirilmiş başlık mahmudi festir.	
Çap	76		

MEZAR TAŞI NO	48		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-160)		Hüve'l-Hayyu'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	SÖYLEMEZZADE MEHMED TİMUR EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1260/1844-1845		Dünyâ-yı dünî terk et ey hüşyâr-ı dânâ
MEZAR TİPİ	DİKDÖRTGEN ŞAHİDELİ SANDUKA		Aç ayn-ı i'tibârın kesb eyle zâd-i ukbâ
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?		Bir dâr- ibtilâdır bi-mihr-i bi-vefâdir
ÖLÇÜLER			İkbâli lâ-bekâdir idbârı hod-peydâ
GÖVDE			İşte peder Mehmed Timur Efendi kim ol
Yükseklik	120		Kân-ı ma'ârif içre bir cevher idi gûyâ
Çap	36		Nâ-gâh çıktı elden hâk-i siyâha düşdü
SANDUKA		A'kâbi kaldı böyle zâr u elemde hayfâ	
Yükseklik	60	Mağfûr ede kusûrun rahmetle Rabb-i Mennân	
En	62	Olsun makâmi dâim kasr-i behişt-i vâlâ	
		Ey zâir-i makâbir elhâkümü't-tekâsür	
		El aç du'âya hâzır fırsat eldedir hâ	
		Bir söz ile Kemâli geldi derûna târih	
		Dâr-ı na'ime göçdü Timur Fenni hâlâ	
		Sene, 1260	
		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
		Mezar tipi silindirik şahideli sandukalı tiptir. Günümüzde sandukası mevcut değildir, sadece baş şahidenin üzerinde yükseldiği kısa kenarı bulunmaktadır. Şahide üzerinde 16 satırlık talik hatlı kitabe bulunmaktadır. Şahidenin üst kısmı knldığı için başlığı tespit edilememiştir.	

MEZAR TAŞI NO	49			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-82)			Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	CELLADZADE HACI HASAN AĞA			KİTABE
TARİHİ (H/M)	29 ZİLHİCCE 1260 / 9 OCAK 1845			Cihan bâğında tâze bir nihâl-i gül idi
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR			Soldu ecelden sanki cihâna gelmedi
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES			Ziyâret eyle bak bu bir nev-civân
ÖLÇÜLER				Gül-i ra'na iken teni oldu yek-sân
GENEL				Cellâd-zâde methûm ve magfûr (el-muhtâc) ilâ
Yükseklik	125			rahmeti Rabbihi'l-Gafûr el-Hâc Hasan Ağa
En	34			rûhiçün el - Fâtiha
Kalınlık	10		Sene 1260, 29 Z	
BOYUN			FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Yükseklik	10		Düsey dikdörtgen gövdeye şahip olan şahidenin ön yüzünde serlevha ve tarih dahil 9 satırlık talik kitabe bulunmaktadır. Kısa bir boyun üzerine yerleştirilmiş başlık mahmudi festir.	
En	17			
Çap	50			
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	21			
En	25			
Çap	72			

MEZAR TAŞI NO	50			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-133)			Huve'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	ÖMER LÜTFİ EFENDİ			KİTABE
TARİHİ (H/M)	26 RECEP 1261 / 31 TEMMUZ 1845			Hicret etdi bu fenâdan bâki içre mahdûmum
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR			Eyle yâ Rab bâğ-i cennetde refik-i rehberim
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI			Vâlideyni cigerine âteş-i hasret kopup
ÖLÇÜLER				Nev-nihâl genc iken gitti bu fenâdan gül tenim
GENEL				Süleyman Efendi'nin mahdûmu
Yükseklik	93			merhûm Ömer Lütfi Efendi rûhuna
En	26			rızaen lillâhil-Fâtiha.
Kalınlık	10		Sene 1261, Fi 26 B	
BOYUN			FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Yükseklik	7		Düsey dikdörtgen gövdeye şahip olan şahidenin ön yüzünde sağdan sola ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli satırlara hakkedilmiş 9 satırlık sülûs kitabe bulunmaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.	
En	11			
Çap	37			
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	12			
En	24			
Çap	64			

MEZAR TAŞI NO	51		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-74)		Huve'l Hayy
KİME AİT OLDUĞU	ABDURREZZAK FEVZİ EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	27 RAMAZAN 1261 / 29 EYLÜL 1845		Gâzi-i Ahışhavi hem muhâcirden idi
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Ol kerimü'l-hulk ve'levsâf zât- bi-halel
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Hicret ettikte Trabzon'a o zât- pür-kemâl
ÖLÇÜLER			Nice câh u mansıba etmezdi rağbet nâ-mahal
GENEL			Sâki-i gerdün o' hengâmda sunup peymânesin
Yükseklik	133		Cânına kâr eyledi her vechile zevk-i ecel
En	30		Kabr üzre varıcak bir Fâtiha hânende ol
Kalınlık	10		Her hûrufta sad sevâb bahş kılur ol lem-yezeli
BOYUN			Söyledi târih-i fevt-i cevherin Fehmî hemân
Yükseklik	9		Adn Hâfız Abd-i Rezzak Fevzi yaptı çu mahal
En	15		Sene 1261, Fi 27 N
Çap	46		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
BAŞLIK/TEPELİK			Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde sağdan sola ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli satırlara hakkedilmiş 12 satırlık talik kitabe bulunmaktadır. Kısa bir boyun üzerine mahmudi fes yerleştirilmiştir.
Yükseklik	15		
En	24		
Çap	70		

MEZAR TAŞI NO	52		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-54)		Huve'l-Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	KALAFATZADE HÜSEYİN EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	19 REBİÜLEVVEL 1262 / 17 MART 1846		Kalafât-zâde Hasan Kapudân'ın mahdûmu
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Hüseyn gitdi belâdan umarım kurtulsun
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES		Kaldi bir dâne çiğir-pâresi nûr-ı aymı
ÖLÇÜLER			Ne revâdir ki yetimlikle sararsin solsun
GENEL			İllet-i müşkileden câm-ı vefâtı içdi
Yükseklik	145		Şühedânın şerefin mahşer olunca bulsun
En	34		Anaya babaya mahsûs değil elbet acınur
Kalınlık	12		Gençliği elde iken her kim olursa olsun
BOYUN			Yâ Rab isyânı eğer var ise andan sorma
Yükseklik	12		Öldüğü ayda doğan zâta bağışla göğsün
En	15		Ben de cevher ile târihini yazdım Zühdi
Çap	48		Bağ-i adne Hüseyn vardı hayflar olsun
BAŞLIK/TEPELİK			Rizâen lillâhi'l-Fâtiha.
Yükseklik	20		Sene 1262, Fi 19 Râ
En	27		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Çap	79		Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde sağdan sola ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli satırlara hakkedilmiş 14 satırlık talik kitabe bulunmaktadır. Kısa bir boyun üzerine mahmudi fes yerleştirilmiştir.

MEZAR TAŞI NO	53		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-7)		Huve'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	DUHANCIZADE HACI HASAN AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	22 CEMAZİYELAHİR 1262 / 17 HAZİRAN 1846		Ol Duhancı-zâde el-Hâc Hasan Ağa bu hem
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Mevtine mâtem bunun kim tutdular cümle cihân
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/ULEMA SARIĞI		Öyle bir derde yakasın vermiş idi çıktık çok
ÖLÇÜLER			Almağa andan yakasın tutdu ol mevt nâgehân
GENEL			Ey felek me'mûl idi senden bize bed-hâhlık
Yükseklik	202		Lik tez kıydın bu cânâ yok idi kıymak bu ân
En	34		Günde üç kez bayılır hem ayılır ol ânesi
Kalınlık	12	Gözü nem içre kaldı kâmeti oldu kemân	
BOYUN		Âh pir evlâd bir aldın elimden ey felek	
Yükseklik	10	Böyle zulmünden dediler çoklar dâd el-amân	
En	15	Dikkat ile kim bakup okur mezarım taşım	
Çap	50	Vâkıf-ı hâlim olur ağlar bana ol her zamân	
BAŞLIK/TEPELİK		Vasfı bir fikrile bir cevher dedim ol zâta kim	
Yükseklik	17	Bezm-i firdevs bağ olsun mûnisi hem hürriyân	
En	32	Sene 1262, Fi 22 C	
Çap	92	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
			Düşey dikdörtgen, kenarları dalgalı gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzüne yatay düzende istiflenen 16 satırlık kitabe, süslü karakterlidir. Gövde ile kaide arasında kademeli genişleme söz konusudur. Kısa bir boyun üzerine ulema sarığı yerleştirilmiştir.

MEZAR TAŞI NO	54		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-89)		Huve'l-Hayy
KİME AİT OLDUĞU	SANDIKCI UZUN MEHMED		KİTABE
TARİHİ (H/M)	20 REBİÜLLAHİR 1263 / 7 NİSAN 1847		Yâ ilâhi sen beni maşer günü etme rezil
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		On sekiz bin alemin Şahı Muhammed aşkına
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/ULEMA SARIĞI		Mağfîret eyle ne denli var ise cürmüm benim
ÖLÇÜLER			Şol risâlet burcunun mâhı Muhammed aşkına
GENEL			Rahmetin deryâsına müstağrak eyle âlemi
Yükseklik	125		Hiç bir ümmet geçmesün âh-ı Muhammed aşkına
En	31		Cümle nisvân u ricâl-i müslimîne kıl kerem
Kalınlık	12	Gâh Zehrâ aşkına gâhi Muhammed aşkına	
BOYUN		Merhûm ve mağfûr el-muhtâc ilâ rahmeti	
Yükseklik	6	Rabbihî'l Gafûr Sandıkçı Uzun Mehmed	
En	15	rûhiçün rızâen lillâhi'l-Fâtiha	
Çap	48	Sene 1263, Fi 20 R	
BAŞLIK/TEPELİK		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
Yükseklik	18	Düşey dikdörtgen formlu şahidenin ön yüzünde yatay düzende istiflenmiş 13 satırlık süslü kitabe bulunmaktadır. Oldukça kısa tutulmuş bir boyun üzerine ulema sarığı yerleştirilmiştir.	
En	30		
Çap	81		

MEZAR TAŞI NO	55	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SAG-3)	Şefâ'ati li-ehli'l-kebâiri min ümmeti (Tuğra şeklinde)
KİME AİT OLDUĞU	BARUTCU- ZADE HACI AHMED AĞA	KİTABE
TARİHİ (H/M)	ŞEVVAL 1263 / EYLÜL-EKİM 1847	Çün Bârutçu-zâde el-Hâc Ahmed Ağa göçtü âh
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	Lâzm oldu cümle ihvâna bu gün âh eylemek
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRT- GEN/?	Gerçi kısmet böyle takdire o hem kâil idi
ÖLÇÜLER		Lik elbet âh eder yerde beşer gökte melek
GENEL		Bir şehâvet bir mürüvvet var idi zâtında kim
Yükseklik	174	Mümkün olmazdı ana fâik şu adamdır demek
En	38	Nice düşmüşler elinden tuttu kaldırdı o cân
Kalınlık	12	Nicenin müşkillerin hall eyleyip çekti emek
BOYUN		Çünkü hayrun-nâs olan men yenfa' u'n-nâs oldu
Yükseklik	KIRIK	Kendine ma'lum idi sa'y eyler idi hayra pek
En		Âkibet erdi ecel âh âh elinden ey ecel
Çap		Def'ine bir çare Lokman bulmadı biz n'eylesek
BAŞLIK/TEPELİK		Zühdiyâ çıktı biri tarihini kıldı ayân
Yükseklik	KIRIK	Hacı Ahmed gitti firdevse ne çare âh felek
En		Rizâen lil lâhi'l- Fâtiha. Sene 1263, L
Çap		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
		Düsey dikdörtgen, kenarları dalgalı gövdeye sahip olan şahid- enin ön yüzüne yatay düzende istiflenen 16 satırlık kitabe, talik karakterlidir. Tuğra şeklindeki serlevhasının kenarları dallara çevrelenmiş ve çelenk motifine dönüştürülmüştür. Çelengin etrafındaki boşluklara aşağıya ve yukarıya doğru yönlendirilmiş lale motifleri yerleştirilmiştir. Kitabenin alt kısmında fiyonk motifi yapılmıştır ve kurdalaları sağa ve sola doğru uçuşur vaziyette kabartılmıştır.

MEZAR TAŞI NO	56	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-1)	Lâ ilâhe illâ hû
KİME AİT OLDUĞU	LÛLÛZADE MEHMED EFENDİ	KİTABE
TARİHİ (H/M)	24 ŞEVVAL 1263 / 5 EKİM 1847	Nesl-i tâhir ya'ni Lü'lû-zâde meşhûrû'l-enâm
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	İsm-i pâkidir Mehmed mahlas-ı hâssi Necib
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	SİLİNDİRİK	Hem hatib-i câmi-i ra'nâ-yı Hâtuniyye hem
ÖLÇÜLER		Nakşibendiyye tarikinden ezel almış nasib
GÖVDE		Çün eriştî irci'i emri dedi yâ zevk u şevk
Yükseklik	220	Ente maksûdi ve matlûbi rızâke yâ Habib
Çap	104	İlme râğbetle salâh-ı hâline şahid cihân
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Ah n' olurdu böyle olsa her olan Hakk'a münib
SİLİNDİRİK gövdeli şahidenin ön yüzünde 12 satırlık talik hatlı kitabe bulunmaktadır. Serlevha ve tarih bölümü beyzi madalyon formunda yansıtılmıştır.		Bezm-i siddikide Mevlânâ Bahâeddin ile
		Tâ ebed sohbet ederlerse değil emr-i acib
		Gıpta ettim bir güher tarih yazdim Zühdiyâ
		cennet-i firdevse göçtü bak hele el-hak Hatib
		Sene 1263, Fi 24 L

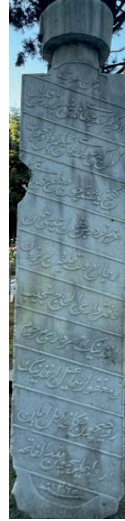
MEZAR TAŞI NO	57			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-5)			Huve'l-Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	HAZİNEDARZADE MEHMED BEY			KİTABE
TARİHİ (H/M)	1264/1847-1848			Olcak fermân-Hak ister icâbet da'vete
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR			Emrine muti' olan cümle ererler izzete
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/MAHMUDİ FES			Azm edüp gitdi bekâ mülküne bir merd-i sahi
ÖLÇÜLER				El çeküp fâni cihândan erdi kurb-i rahmete
GENEL				Hayâtında rûz(u) şeb ikrâm ederdi âleme
Yükseklik	206			Hânesinde nice kimseler el sunardı nimete
En	42			Hazinedâr-zâde Ali Bey'in mahdümü
Kalınlık	12			merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti
BOYUN				Rabbihil-Gafûr cennet-mekân firdevs
Yükseklik	10			âşiyân Mehmed Bey'in rûhiçün ve cemî-i
En	10			ehl-i imân ervâh-i tayyibeleriçün
Çap	49		rizâen lillâhi te'âle'l-Fâtiha	
BAŞLIK/TEPELİK			Sene 1264	
Yükseklik	17		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
En	28		Düsey dikdörtgen formlu şahidenin ön yüzüne yatay düzende 14 satırlık talik kitabe istiflenmiştir. Gövde ile kaide arasında kademeli genişleme söz konusudur. Kısa bir boyun üzerine mahmudî fes yerleştirilmiştir.	
Çap	80			

MEZAR TAŞI NO	58			SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SAĞ-9)			KIRIK
KİME AİT OLDUĞU	HACI ZEYNELABİDİN			KİTABE
TARİHİ (H/M)	26 MUHARREM 1264 / 3 OCAK 1848		
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR			Ya'ni Zeynelâbidin Mevlâ'ya
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?			i'tibâriyle gelip günden günü şöhr- tlenip
ÖLÇÜLER				Cok vezire sâdikâne hizmet etti âferin
GENEL				Akıbet toprağı bu yerden alınmıştı meğer
Yükseklik	126			İrci'î emriyle asla olmadı kalbi hazin
En	41			Rûz-i mahşerde zelil etme anı isyânile
Kalınlık	12			Kıl şefâ'at cürmüne rahmeten li'l-âle- min
BOYUN				Zühdiyâ hayf eyleyip dedim ana tarih-i tam
Yükseklik	KIRIK			Cennete gittin bugün el-Hâc Zeynelabidin
En				Rizâen lillâhi te'âle'l-Fâtiha.
Çap			Sene 1264, Fi 26 M	
BAŞLIK/TEPELİK			FORM VE SÜSLEME ÖZEL- LİKLERİ	
Yükseklik	KIRIK		Düsey dikdörtgen formlu şahidenin üst kısmı kırık ve mevcut halinde 11 satırlık kitabe bulunmaktadır. Kenarları dalgalı ince bir bordür ile kuşatılmıştır.	
En				
Çap				

MEZAR TAŞI NO	59		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SOL-1)		Huve'l-Hallâku'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	KADIZADE HASAN AĞA		KİTABE
TARİHİ (H/M)	RAMAZAN 1264 / AĞUSTOS 1848		Şol Hacı Kâdi-zâde ya'ni Hasan Ağa'miz
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Azm eyledi bekâya geldi zamân evvâh
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI		Aslı ve nesli tâhir zâtında mu'teber cân
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	180		Ger var ise günâhı magfûr kılsın Allah
En	43		Câmi binâ olunca çok sa'y u gayret etti
Kalınlık	12		Tâ kim olur ibâdet Hak ruhun etsin âgâh
BOYUN			
Yükseklik	10		Hem tevliyet hitâbet hizmetlerin görürdü
En	17		Rahmet o rûh-i pâke her şâm u her seher-gâh
Çap	53		Zühdi bu cevher-âsâ târih eder ifâde
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	22		Oldu makâm-ı kurba tâlib Hasan Ağa âh
En	30		Rizâen Lillâhi'l- Fâtiha
Çap	95		Sene 1264, Fi N
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ			
Düşey dikdörtgen formlu şahidenin ön yüzüne yatay düzende 13 satırlık talik kitabe istiflenmiştir. Üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.			

MEZAR TAŞI NO	60		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-159)		Âh mine'l mevt
KİME AİT OLDUĞU	İSMAİL EFENDİ		KİTABE
TARİHİ (H/M)	1265/1848-1849		Âh kim gitti cihândan yine bir nev-res fidân
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR		Gül gibi soldu hemân n'eyleyem ol nev-civân
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/ MAHMUDİ FES		Genç yaşında çün vedâ-11 cihân...(kırktır)
ÖLÇÜLER			
GENEL			
Yükseklik	175		Azm-i firdevs-i cinân etti hemân
En	32		Ricâl-i devlet-i aliyeden Trabzon
Kalınlık	10		Defterdarı el- Hâc Necib
BOYUN			
Yükseklik	11		Efendi'nin Mühürdarı merhûm
En	14		ve magfûr İsmail Efendi'nin
Çap	47		rûhiçün ve kâffe-i ehl-i imân
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	14		ervâhlariyçün lillâhi'l-Fâtiha
En	22		Sene 1265
Çap	72		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
Düşey dikdörtgen gövdeye sahip olan şahidenin ön yüzünde sağdan sola ve aşağıdan yukarıya doğru eğimli düzende yapılmış satırlara hakkedilmiş 12 satırlık talik kitabe bulunmaktadır. Kısa bir boyun üzerine mahmudi fesin yerleştirildiği taşın kenarlarında kırılma ve aşınmalar meydana gelmiştir.			

MEZAR TAŞI NO	61	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-161)	Huve'l-Hayyu'l lâ-yemût
KİME AİT OLDUĞU	ÇEÇENZADE MİR AHMED BEY	KİTABE
TARİHİ (H/M)	1 CEMAZEYİLÂHİR 1265 / 24 NİSAN 1849	Mir Ahmed şol Çecen-zâde bugün etti vefât
MEZAR TİPİ	DİKDÖRTGEN ŞAHİDELİ SANDUKA	Güyyâ girdi semâya bir meh-i tâbân gibi
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/?	Çok zaman ma'lûl olup kaldı fırâşında esir
ÖLÇÜLER		Eylemişti bağrını göz göre firkat kan gibi
GÖVDE		Muttali' olmazdı aslâ derdinin dermânna
Yükseklik	155	Bin hakim olsaydı anın her biri Lokmân gibi
Çap	38	Âh ne güçtür nefesine el-hükmü lillah söylemek
SANDUKA		Genç iken tâze açılmışken gül-i handân gibi
Yükseklik	58	Allah Allah bu ne sâ'at bu ne (?).....
En	64	Hüzn-ü mâtemle yere düşmek dür-i galtân gibi
		Sabr müşkil derd çok dermân yok takdir bu
<p>Kaidenin ortasında ışınal dağılım gösteren kollarla oluşturulmuş rozet bulunmaktadır. Kollar orta kısımda bir gülçede birleşmektedir. Yüzeyin 4 köşesine de yarım yelpazeler yerleştirilmiştir. Bunun üzerinde papatyâ ve yapraklarla dolgunmuş şerit bordür bulunmaktadır. Bordürün üzerine ise buket şeklinde kurdela ile sarılmış akantlar yerleştirilmiştir.</p>	(?) bir dil olsa seng-i kabristan gibi
		Hâme-i rasretle yazdım Zühdiyâ tarihini
		(Gitti Ahmed Bey) gülîstân-ı cinâne can gibi
		Rûhiçün rızâen lillâhi'l-Fâtiha
		Sene 1265, Fi Gurre C
		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
		Mezar tipi silindirik şahideli sandukalı tiptir. Günümüzde sandukası mevcut değildir, sadece baş şahidenin üzerinde yükseldiği kısa kenarı bulunmaktadır. Şahide üzerinde 17 satırlık talik hatlı kitabe mevcuttur. Şahidenin etrafı boydan boya mine çiçekleri ile dolgunmuş bordür ile kuşatılmıştır. Bordürün üst kısmında kalan boşlukta tomurcuklu dallar ortasına fiyonk yerleştirilmiştir. Şahidenin üst kısmı kırıldığı için başlığı tespit edilememiştir.

MEZAR TAŞI NO	62	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SAĞ-5)	Lâ ilâhe illâ Hü
KİME AİT OLDUĞU	MAHMUD EFENDİ	KİTABE
TARİHİ (H/M)	ZİLHİCCE 1265 / EKİM-KASIM 1849	Nidâ-yı irci-i çün erdi cânâ
MEZAR TİPİ	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	Dedim innâ ileyhi râci'ün ben
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKDÖRTGEN/İLMİYE SARIĞI	Visâlin devletine ermek için
ÖLÇÜLER		Bu derdi bir vesile eyledin (sen)
GENEL		Bi-hamdillah terk ettim cihânı
Yükseklik	152	Şikâyet etmeden derd-i dilimden
En	33	İlâhi sorma isyânım kerem kıl
Kalınlık	10	Bana bağ-ı cinânı eyle mesken
BOYUN		Hacı Yusuf-zâde Hacı Emin Ağa'nın
Yükseklik	6	mahdümü merhûm Mahmud Efendi rûhiçün
En	16	el-Fâtiha. Sene 1265, Fi Z
Çap	43	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ
BAŞLIK/TEPELİK		Düşey dikdörtgen formlu şahidenin ön yüzüne yatay düzende 12 satırlık talik kitabe istiflenmiştir. Üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kısa bir boyun üzerine ilmiye sarığı yerleştirilmiştir.
Yükseklik	15	
En	20	
Çap	77	

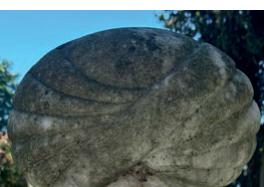
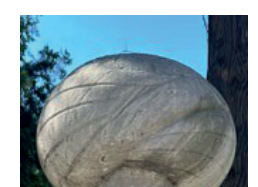
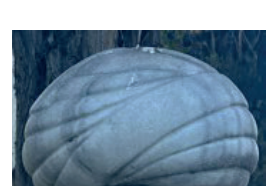
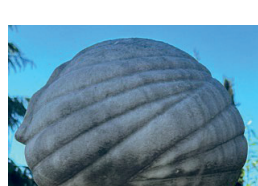

Değerlendirme

Sülüklü kent mezarlığındaki 1825-1849 tarihleri arasında yapılmış olan mezar taşları, günümüzde kendi mezarlıklarının başında bulunmamaktadır. Sergileme amaçlı getirildikleri için adalarda olanların kaideleri toprağa gömülmüşken, orta koridor ve doğu duvar önünde yer alanlar beton bir kaideye sabitlenmişlerdir. Kullanılan malzeme tamamında mermerdir.

Mezar tipleri açısından irdelendiğinde, 7'si (29, 30, 33, 40, 44, 48, 61) sandukalı, diğerleri ise toprak mezarlıklara ait şahideler olduğu anlaşılan taşlardan sadece 2'si (44, 56) silindirik gövdeye sahip iken diğerleri düşey/dikey dikdörtgen gövdeye sahiptir. Silindirik gövdeli şahidelerin (44, 56) üzerinde başlık bulunmamaktadır. 12'sinin (6, 20, 22, 24, 25, 33, 35, 36, 48, 55, 58, 61) ise üstten kırılmış olduğu için başlık tiplerini tespit etmek mümkün olmamıştır. Kataloglanan diğer 48 şahide; sarık, kavuk ya da fes tipi serpuşlarla taçlandırılmıştır.

Araştırma kapsamındaki mezar taşları serpuş türlerine göre gruplandırıldığında, 18. ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı toplumunda müftü, imam ve hafızlar gibi ilmiye ve ulema sınıfına mensup kişilerin sıklıkla kullandığı (Çal 2015: 312) ilmiye sarığı ve ulema sarığı konu kapsamındaki mezar taşlarında da görülmektedir. En yoğun grubu oluşturan ilmiye sarığı 24 (1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 17, 18, 19, 21, 23, 26, 27, 28, 31, 32, 42, 45, 50, 59, 62) mezar taşında, ulema sarığı ise 4 (16, 34, 53, 54) mezar taşında başlık olarak tercih edilmiştir (Görsel 1-2). Sarık grubuna dahil edilebilecek olan tarikat tacı ve dardağan ise araştırma sahasındaki 19. Yüzyılın ikinci çeyreğine ait erkek mezar taşlarında sadece birer örnekte görülmektedir. 1828'de vefat eden Saraçzade Medresesi müderrisi Hacı Mustafa Efendi'nin mezar taşı (2), müderris, şeyh, imam, hattat, müftü gibi küçük dereceli ulema, orta ve küçük dereceli kadılar, imamlar, şeyh ve dervişler gibi meslek sahiplerince kullanılan (Çal 2015: 312) tarikat tacı ile taçlandırılmıştır. 1833'te genç yaşında vefat eden Hacı Ahmed Ağa'nın oğlu Hüseyin Ağa'nın mezar taşına (11) ise perişan ve darmadağın anlamındaki serpuş türü olan (Koçu 1967: 86; Köşkü-Gökler 2023: 258) dardağan başlık yerleştirilmiştir (Görsel 3-4). Bu başlık tipinde iç başlığın tepesi çok az görülmekte ve iri yuvarlak destar dilimleri birbirine dik eğimlerle sarılmaktadır. 1698-1862 yılları arasında yeniçeri mezarlıklarında alt bir tip olarak kullanılan bu başlık tipi, başkent İstanbul ve Anadolu'da esnaf ve tüccar mezar taşlarında da kullanılagelmiştir .

⁶ Çal, "Türklerde Mezar – Mezar Taşları", s.311; Nejdet İşli, Osmanlı Serpuşları, İstanbul: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Yayınları, 2009, s.120-122; Hans-Peter Laqueur, Huve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezartaşları, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 1997, s.148.

 <p>1 (1828)</p>	 <p>3 (1829)</p>	 <p>4 (1830)</p>	 <p>5 (1830)</p>
 <p>7 (1830)</p>	 <p>8 (1831)</p>	 <p>9 (1831)</p>	 <p>10 (1831)</p>
 <p>14 (1834)</p>	 <p>17 (1835)</p>	 <p>18 (1835)</p>	 <p>19 (1836)</p>
 <p>21 (1836)</p>	 <p>23 (1836)</p>	 <p>26 (1837)</p>	 <p>27 (1837)</p>
 <p>28 (1837)</p>	 <p>31 (1837-38)</p>	 <p>32 (1837-38)</p>	 <p>42 (1842)</p>
 <p>45 (1843)</p>	 <p>50 (1845)</p>	 <p>59 (1848)</p>	 <p>62 (1849)</p>

Görsel 1. Serpuş/Başlık Tipleri (İlmiye Sarığı)

Görsel 2. Serpuş/Başlık Tipleri (Ulema Sarığı)

Görsel 3-4-5-6. Serpuş/Başlık Tipleri (Tarikat tacı-Dardağan-Kâtibî Kavuk-Fes)

Araştırma sahasında bildiri kapsamına alınan taşlardan sadece 1834 tarihli Murad-hanzade Ebubekir Bey'e ait şahidede (13) görülen kâtibi kavuk, (Görsel 5) memuriyete giren kişilerin ya da kâtip olanların giymiş olduğu bir kavuk türüdür. Paşalar, saray ağaları, kadı, zaim, üst düzey yeniçeriler, kapıkulu görevlileri ve kethüda mezar taşlarında da sıklıkla görülen bu tip görünüş olarak iç kavuk üzerine sarılan destardan meydana gelmiştir. Kavüğün kenar kısımları birer parmak kalınlığındaki dik ve içe doğru yuvarlatılmış destarların yan yana dikilmesi ile meydana getirilmiştir. Başa geçirilen esas kavuk bölümü yuvarlak ve düzdür. Sarık (destar) kavuk üzerine ve omuza paralel olarak sarılmaktadır

Dönemin padişahlarından biri olan II. Mahmud zamanında Osmanlı toplumunun kılık kıyafetinin ayrılmaz başlıklarından biri olan fes, mezar taşlarında da kullanılmaya başlanmıştır ve bu başlık türü literatüre mahmudi fes olarak geçmiştir. Mahmudi fesin diğer fes türleri (mecidi, azizi ve hamidi) ile kıyaslandığında açığa çıkan en karakteristik özelliği üst çapının alt çapından daha geniş ya da eşit olmasıdır (Sevim 2010: 236). Payitaht İstanbul'daki kullanımı ile beraber Anadolu coğrafyasına da hızlıca yayılan ve geniş bir kullanım alanı bulan mahmudi fes, araştırma sahasındaki 16 mezar taşında (12, 15, 29, 30, 37, 38, 39, 40, 43, 46, 47, 49, 51, 52, 57, 60) karşımıza çıkmaktadır (Görsel 7). Kendinden sonra gelen oğulları ve torunlarının hükümdarlık döneminde de şekil olarak değişikliğe uğrasa da kullanımı uzunca bir süre devam eden feslerin mezar taşlarında kullanımı da süreklilik arz etmiş ve çalışma kapsamındaki 1841- 42 tarihinde vefat eden Batum Belediye Reisi Hacı Mehmed Tursun Efendi'nin (41) şahidesinde de kullanılmıştır (Görsel 6).

⁷ Laqueur, Huve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezartaşları, s.150; İşli, Osmanlı Serpüşleri, s.105- 113; Çal, "Türklerde Mezar – Mezar Taşları", s.312; Nidayi Sevim, Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları, İstanbul: Abide Yayınları, 2007, s.84; Mehmet Kökrek, "Osmanlı Serpüşleri", El Sanatları Dergisi, 20, 2015, s.51.

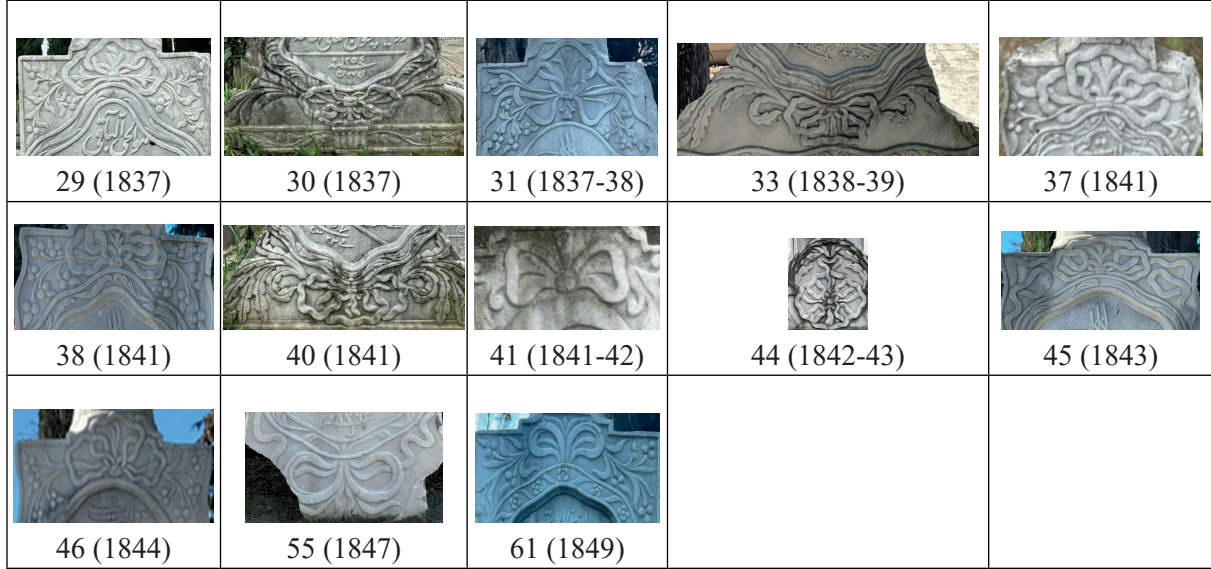
⁸ Burak Muhammet Gökler ve Zerrin Köşklü, "Balıkesir Zağnos Paşa Camii Haziresi'ndeki Serpuş Tipleri", Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), 66, 2019, s.463.

Görsel 7. Serpuş/Başlık Tipleri (Mahmudi Fes)

Sülüklü Mezarlığı'nın 1825-1849 yılları arasına tarihlenen mezar taşlarının diğer önemli bir özellikleri süsleme unsurlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı sanatı içerisinde kadın mezar taşlarına göre daha sade işlenen erkek mezar taşlarında süslemeler, genellikle sandukalarda, şahidelerin kitabeleri dışında kalan boş alanlarında ve serpuşlarında karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sahasından bildiriye dahil edilen taşlarda Batı karakterli motif ve tekniklerin ön planda olduğu açığa çıkmaktadır. Ampir üslup ile beraber kullanımı yaygınlaşan fiyonk motifi sıklıkla kullanılmıştır ve kullanım alanı olarak genellikle şahidenin alt ve üst bölümlerinde görülmektedir ki; bu durum sembolik anlam

açısından düşünüldüğünde İslam gömü geleneğinde ölen kişinin kefeninin baş ve ayak kısımlarının düğümlemesi ile anlamlı hale gelmektedir. Oyma- kabartma teknik ile yapılan bu motif, 1837 ile 1849 yılları arasına tarihlendirilen 13 mezar taşında (29, 30, 31, 33, 37, 38, 40, 41, 44, 45, 46, 55, 61) görülmektedir. Sülüklü mezarlığındaki yüzyılın ilk çeyreğine ait erkek mezar taşlarında karşımıza çıkmayan bu motifin Sultan Abdülmecid döneminin baskın bir süsleme ögesi olduğu anlaşılmaktadır (Görsel 8).

Görsel 8. Süsleme Unsurları (Fiyonk)

Osmanlı sanatçılarının kendi yorumlarını katarak kullandıkları ve özellikle Ampir üslubun bir getirisi olarak sanat repertuvarına giren motifler arasında yer alan çelenk (44, 45), rozet (48, 61), bereket boynuzu (44, 48) ve girland (29) Sülüklü Mezarlığı'nda araştırma kapsamına alınan taşlarda görülen diğer önemli motiflerdir. Özellikle 1840'lı yıllarda kullanıldığı anlaşılan bu motifler, işleniş tekniği açısından bakıldığında başkent üslubuna yaklaşıp kalitede ustaca şekillendirilmiştir (Görsel 9-10).

Görsel 9. Süsleme Unsurları (Çelenk-Rozet)

Görsel 10. Süsleme Unsurları (Bereket Boynuzu-Girland)

Bitkisel süslemelerin önemli bir grubunu oluşturan yaprak ve çiçek motifleri, mezar taşlarında sevilerek kullanılmış öğeler arasındadır. Araştırma kapsamında yoğun bir biçimde akant kullanımı görülürken, çiçek motiflerinden lale, papatya, yıldız çiçeği ve mine çiçeği tercih edilmiştir. Osmanlı sanatına Barok üslup ile giren akant motifleri araştırma sahasındaki 11 mezar taşında (8, 12, 26, 30, 33, 38, 40, 41, 44, 48, 61) görülmektedir. 19. Yüzyılın ilk yıllarında kabuksu formu ile kullanılmışken, 1830’lu yılların sonunda frontal ve daha plastik bir görüntüye kavuşarak savruk ve hareketli formlarıyla sanata aktarıldığı gözlemlenmektedir (Görsel 11).

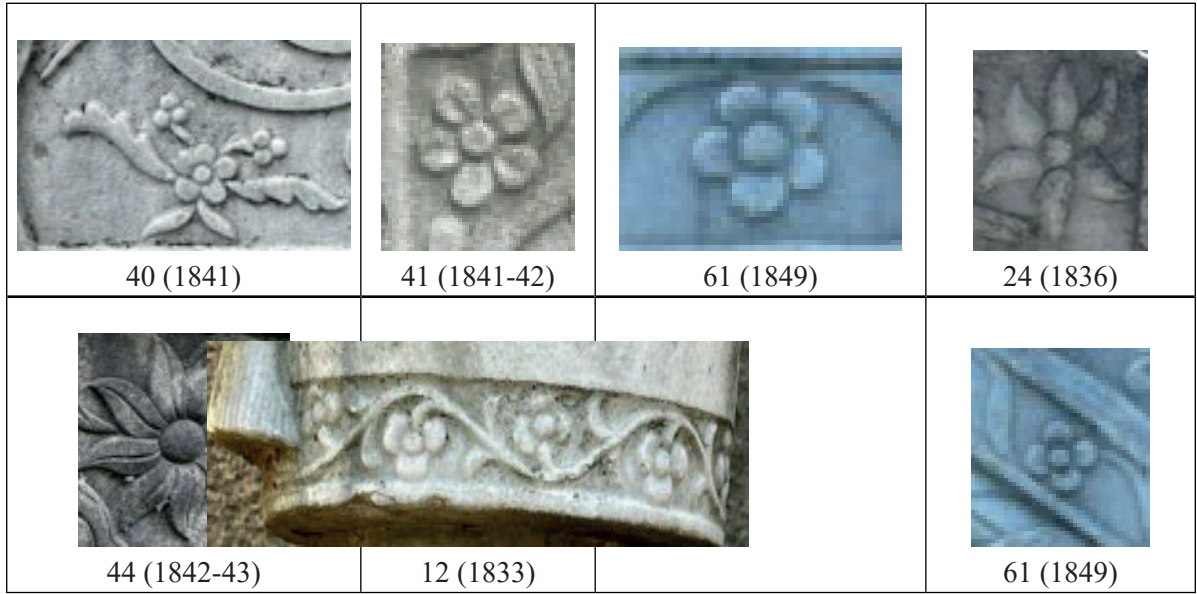

Görsel 11. Süsleme Unsurları (Akant)

Türk sanatında kesintisizce kullanılan ve geniş bir sembolizme sahip olan lale, kapsam dâhilindeki 7 mezar taşında (8, 12, 21, 25, 33, 44, 55) görülmektedir (Görsel 12). İslam tasavvufunda derin bir anlam taşıyan lale, ebced hesabına göre “Allah” kelimesi ile aynı sayıya karşılık gelmekte ve tersten okunduğunda Osmanlı Devleti’nin amblemi olan “hilal” kelimesine benzemektedir. İslam tasavvufunda, tek bir saptan sadece bir çiçeğin çıkması “Allah’ın birliği” ile özdeşleştirilmiş, iç kısmında bulunan siyahlığı kederli kalbin simgesi olarak Allah’ın yolundan ayrılmayan ve tüm sıkıntılara karşı imanla direnen inananları temsil etmiştir (Ekler 2014: 24-25; Ünver 1971: 265-284). Ters lale ise ölüm ile ilişkilendirilmiştir (Ateş 1996: 66). Lalenin dışında 3 mezar taşında (40, 41, 61) papatya, 2 mezar taşında (24, 44) yıldız çiçeği, 2 mezar taşında (12, 61) mine çiçeği kullanılmıştır (Görsel 13).

Görsel 12. Süsleme Unsurları (Lale)

Görsel 13. Süsleme Unsurları (Papatya-Yıldız Çiçeği-Mine Çiçeği)

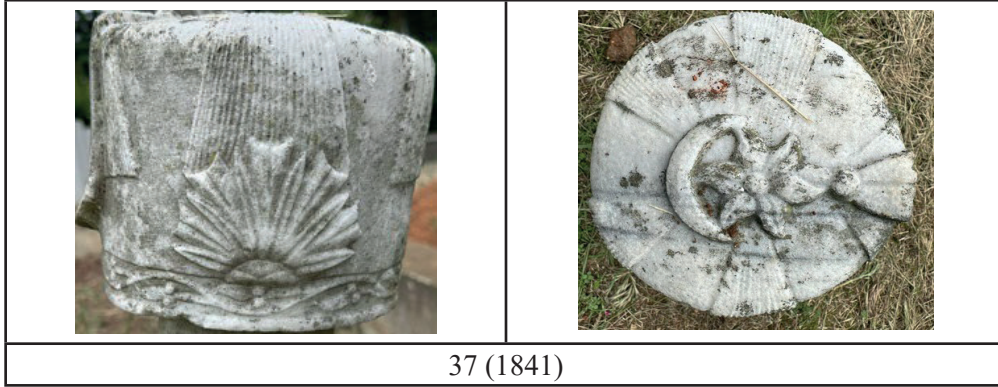
Osmanlı süsleme sanatında Batılılaşma ile beraber kullanımı yaygınlaşan S ve C kıvrımları bildiri kapsamına alınan mezar taşlarında da görülmektedir. S kıvrımlarında 19. Yüzyılın ortasına doğru ilerlerken nokta ya da inci taneleri ile boğumlanan ve sonsuzluk prensibi dahilinde akıp giden bir kullanım şekli belirmiştir ve 6 mezar taşında (27, 33, 40, 43, 44, 48) benzer şekilde bordür kuşaklarında kullanılmıştır. Birbirine yakın tarihlere ait taşlarda görülmesi aynı usta tarafından yapılmış olabileceğini akla getirmektedir. C kıvrımları ise yüzeyde yaratılması gereken kıvrımlı alanların oluşturulması için bir çözüm olarak 2 mezar taşında (13, 26) kullanılmıştır (Görsel 14).

Görsel 14. Süsleme Unsurları (S-C Kıvrımları)

Bu motiflerin dışında sadece birer örnekte kase ya da vazoya yerleştirilmiş narlardan ibaret natüremort tasviri ve ay-yıldız motifi karşımıza çıkmaktadır ve bu yüzyılın ortalarına doğru ilerlerken süsleme repertuarının zenginleştirildiğinin altını çizmektedir. Ay-yıldız, Hatibzade Ali Murtaza'nın başlığının üzerinde resmedilirken başlığın ön yüzünde de ışınal çubukların yelpazeye benzer şekilde yerleştirildiği arma motifi görülmektedir (Görsel 15-16).

Görsel 15-16. Süsleme Unsurları (Kasede Meyve (nar) – Ay-Yıldız - Arma)

Süsleme açısından değerlendirilecek diğer bir kabartma ise Türk-İslam sanatında başlı başına bir süsleme türüne işaret eden yazının güzel örneklerini içeren kitabelerdir. Kitabe yazılarından 24'ü (1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 28, 32, 35, 43, 50,54) cel-î sülüs hatla yazılmışken diğerleri cel-î talik karakter taşımaktadır. Kitabeleri taş hakkeden ustalar ile ilgili ise tek isim tespit edilebilmiştir. Birbirlerine yakın tarihlerde vefat eden Hazinedarzade Süleyman Paşa'nın oğlu Seyyid Osman Paşa (1842-43) ve Hacı Mahmud Kâşif Efendi (1843)'nin kitabelerini Ünye'li terzi İsmail'in oğlu Mehmed Rifat Mısri yazmıştır. Mezar taşı manzumelerini yazan şairler ile ilgili 5 isim tespit edilmiştir. Ölüm tarihleri 1831 ile 1849 yılları arasında olan 15 kişiye ait mezar taşlarının (10, 15, 27, 31, 33, 38, 42, 43, 47, 52, 55, 56, 58, 59, 61) manzumeleri Trabzon'lu şair Zühdî tarafından yazılmıştır. Trabzon Müftüsü Hasan Efendi (1836)'nin manzumesi şair Emînî, Söylemezzade Timur Efendi (1844)'nin manzumesi şair Kemâlî, Ahıska'lı gazi ve muhacir Hafız Abdurrezzak Fevzi Efendi (1845)'nin manzumesi şair Fehmî ve Duhancızade Hacı Hasan Ağa (1846)'nin manzumesi ise şair Vasfî tarafından yazılmıştır.

Kitabeler istif düzeni açısından incelendiğinde, en üst satırda serlevhaya⁹ en alt satırda tarih bilgisine yer verildiği görülmektedir. Bu iki satır arasında kalan satırlarda ise ölen kişinin kimlik bilgilerini, nereli olduklarını, soy bağlarını, mesleklerini, ölüm sebeplerini ve sosyal statülerini açıklayan ve öleni nitelendiren sıfat kelimelerine yer verilmiştir. Ayrıca tamamında yer almamak ile birlikte Allah'a yakarış ve af isteği cümlelerinin, insanlara nasihat eden ve onlardan dua isteyen cümlelerin geçtiği satırları okumak da mümkündür. Araştırma kapsamındaki mezar taşlarının ilk satırlarında Allah'ın ebediliğine ve yaratıcılığına dair ibarelerin bulunduğu serlevhalarda en çok tekrar eden ve çeyreklik dilimde bir süreklilik arz eden “*Huve'l Bâkî (O, ebedidir)*” ibaresi 29 mezar taşında (3, 4, 5, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 26, 33, 34, 37, 40, 42, 43, 46, 49, 50, 52, 53, 55, 57) görülürken, “*Huve'l Hayyu'l Bâkî (O diridir, ebedidir)*” ibaresi 10 mezar taşında (1, 8, 10, 28, 29, 30, 32, 39, 44, 48) tespit edilmiştir (Görsel 17-18). “*Huve'l Hallâku'l Bâkî (O, yaratandır, ebedidir)*” (11, 59), “*Huve'l Hayy (O diridir)*” (51, 54), “*Hüve'l hayyün lâ yemût (O diridir, ölmez)*” (47, 61), “*Âh mine'l- mevt (Ah, acı ölüm)*” (41, 60) ve “*Lâ ilâhe illâ hû (O, tektir)*” (56, 62) ibareleri ise 2'şer mezar taşında karşımıza çıkmaktadır (Görsel 19-20-22).

⁹ Sözlükte “baş” anlamındaki Farsça “ser” ile Arapça levha kelimelerinden oluşan ser-levha “bir yazının başlığı” anlamındadır. Mezar taşlarının kitabelerinde de istisnaları olmakla beraber çoğunlukla kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Gülnur Duran, “Serlevha”, İslam Ansiklopedisi, 36. Cilt. (2009), s.567.

Ayrıca serlevha kısmında “Şefâ’ati li-ehli’l-kebâiri min ümmeti (Şefaatiim ümmetimin büyük günah işleyenlerinedir)” hadis-i şerifinin tuğra şeklinde istiflendiği 9 mezar taşı (2, 13, 24, 25, 27, 31, 38, 40, 55) bulunmaktadır (Görsel 21). 2 Nisan 1843 tarihinde vefat eden Hacı Mahmud Kaşif Efendi (45)’ye ait mezar taşında ise “bir alîmin ölümü bütün alemin ölümü gibidir” şeklinde transkripte uygun olan “Mevtü’l-âlim ke-mevti”l-âlem” ifadesinin tuğra şeklinde istiflendiği görülmektedir ki; bu kullanımıyla araştırma kapsamına alınan mezar taşları içerisinde ünik bir örnektir (Görsel 22). Üst kısmı kırılmış olan 5 şahidenin (6, 20, 35, 36, 58) ise serlevha bilgileri tespit edilememiştir.

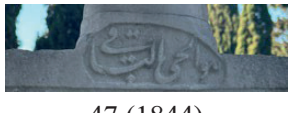

			
3 (1829)	4 (1830)	5 (1830)	7 (1830)
			
9 (1831)	12 (1833)	14 (1834)	15 (1835)
			
16 (1835)	17 (1835)	18 (1835)	19 (1836)
			
21 (1836)	22 (1836)	23 (1836)	26 (1837)
			
33 (1838-39)	34 (1839)	37 (1841)	40 (1841)
			
42 (1842)	43 (1842)	46 (1844)	49 (1845)
			
50 (1845)	52 (1846)	53 (1846)	55 (1847)
			
57 (1847-48)			

Görsel 17. Serlevha yazıları (Huve’l Bâkî)

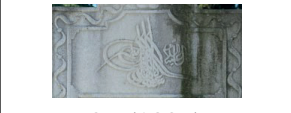

			
1 (1828)	8 (1831)	10 (1831)	28 (1837)
			
29 (1837)	30 (1837)	32 (1837-38)	39 (1841)
			
44 (1842-43)	48 (1844-45)		

Görsel 18. Serlevha yazıları (Huve'l Hayyu'l Bâkî)

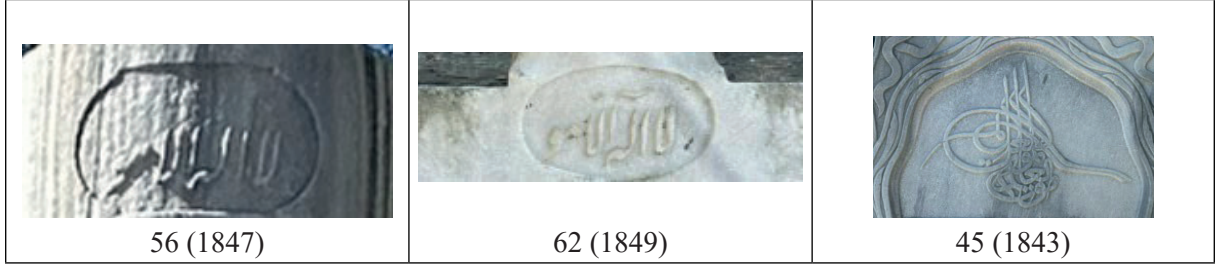
			
11 (1833)	59 (1848)	51 (1845)	54 (1847)

			
47 (1844)	61 (1849)	41 (1841-42)	60 (1848-49)

Görsel 19-20. Serlevha yazıları (Huve'l Hallâku'l Bâkî - Huve'l Hayy - Hüve'l hayyün lâ yemût - Âh mine'l-mevt)

			
2 (1828)	13 (1834)	24 (1836)	25 (1837)
			
27 (1837)	31 (1837-38)	38 (1841)	40 (1841)
			
55 (1847)			

Görsel 21. Serlevha yazıları (Şefâ'ati li-ehli'l-kebâiri min ümmetî)

Görsel 22. Serlevha yazıları (Lâ ilâhe illâ hû - Mevtü'l-âlim ke-mevti'l-âlem)

Mezar taşlarının üzerindeki kitabelerde ölen kişilerin kendilerine dair verilen bilgiler, içerik açısından incelendiğinde anılan tarihler arasında kullanılan isimlerin halk arasında kullanımı yaygın olan isimler olduğu dikkat çekmektedir. “Mehmed¹⁰” ismi 17 kez, “Hasan” ismi 9 kez, “Ali ve Osman” isimleri 7 kez, “Ahmet ve Mustafa” isimleri 6 kez, “Hüseyin” ismi 5 kez, “Mahmud, İbrahim ve Süleyman” isimleri 4 kez, “Abdullah” ismi 3 kez, “İsmail, Kamil, Aziz, Memiş, Ömer, Nuri ve Salih” isimleri ise 2 kez kullanılmıştır. Bunların dışında “Abdulkadir, Abdurrezzak, Derviş, Ebubekir, Emin, Esad, Fehim, Fevzi, Halim, Hamdullah, Kasım, Kâşif, Lütfi, Mikdad, Murtaza, Mükellef, Numan, Pulat, Said, Şükufi, Tahir, Timur, Tursun (Dursun), Yakub, Yusuf ve Zeynelabidin” isimleri de birer kez geçmektedir.

Kişilerin nereli olduklarına dair çok az bilginin geçtiği kitabelerde yer ismi olarak sadece “Ahıska (41, 51), Bağdat/Süleymaniye (33), Batum (41), Erzurum (48), Karabrahim (15), Maçka/Zanoy (9), Rum Diyarı (Anadolu) (46), Ünye (44, 45) ve Trabzon (6, 12, 21, 32, 33, 38, 44, 45, 60)” gibi yer adları tespit edilmiştir. Sülale ve boy isimleri, Alemdarzade (36), Barutczade (26, 55), Berberzade (2), Celladzade (49), Çalikoğlu (23), Çeçenzade (61), Debbağzade (41), Dervişoğlu (16, 47), Duhancızade (53), Goluzade (4, 7, 8), Hatibzade (37, 42), Hazinedarzade (25, 29, 30, 40, 44, 57), Kadızade (59), Kalafatzade (52), Lülüzade (56), Muradoğlu (20), Muradhanzade (13, 43), Pervaneli (32), Pirselimzade (14), Reiszade (1), Sipahizade (22, 24), Söylemezzade (48), Tavilzade (17, 18), Tosunzade (39) ve Uzun (19, 54) olarak tespit edilmiştir.

Akrabalık ve yakınlık belirten ifadelerde, “oğlu, mahdumu, kayınbiraderi, hizmetlisi” gibi kelimeler kullanılmışken kişileri tanımlayan unvan ve ifadelerde “ağa, bey, efendi, es-seyyid, genç, hacı, hafız, Hâfizu'l-Kur'ân, hazretleri, molla/monla, paşa, Şeyh-ül Kurra” gibi tanımlamalar kullanılmıştır. Kitabelerde geçen meslekler ise belediye reisi (41), ceride-i nüfus nazırı (45), çavuş (47), defterdar mühürdarı (60), gümrük emini (33), gümrük kâtibi (10, 38), hâtip (56, 59), hattat (36), hazinedar (29), ihtisap müdürü (33), kale topçusu (6), kapıcıbaşı (46), kaptan (34, 39, 52), mir-i miran (mirliva) (30), müderris (2, 45), müezzin (3), müftü (21), mülazım-ı evvel (6), sandıkçı (54) ve vali (29) şeklindedir.

¹⁰ Murat Yüksel tarafından okunan kitabelerde “Mehmed” ismi, Osmanlıca yazılışları aynı oldukları için bildiri kapsamındaki bazı mezar taşlarında (1, 3, 5, 8, 24, 28, 31, 32, 35, 36, 39, 41, 54, 56, 57) “Muhammed” olarak okunmuştur. Peygamber ismi olduğu için, Osmanlı toplumunda kişilere verilmesinden kaçınıldığı bilinen “Muhammed” ismi, bu bildiri kapsamındaki mezar taşlarında Mehmed/Mehmed olarak değiştirilmiştir. Sadece Sipahizade Hafız Hacı Mehmed Efendi (24), Alemdarzade Hattat Hacı Süleyman Oğlu Mehmed Efendi (36), Hacı Salih Oğlu Ali Ağa (46) ve Sandıkçı Uzun Mehmed (54) kitabesinde geçen “Muhammed” ismi, direk Hz. Peygamber’i belirttiğinden “Muhammed” olarak kullanılmıştır.

Metinlerin verdiği diğer önemli bir bilgi ise, kişilerin ölüm sebebini bildiren ifadelerdir ki; araştırma kapsamına alınan mezar taşlarında hastalık, öldürülme ve şehit olma gibi özellikle belirtilen durumlar söz konusudur. 13 mezar taşında (3, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 26, 27, 28, 30, 31, 32) ölüm sebebini veba, 1 mezar taşında (14) çiçek hastalığı olduğu belirtilmiştir. 9 mezar taşında ise (4, 5, 7, 8, 11, 29, 52, 53, 61) hangi hastalığın ölüm sebebi olduğu belirtilmese de ölümün hastalık sebebiyle gerçekleştiğine dair bilgiler mevcuttur. Bunların dışında Bağdatlı Abdulkadir Nuri Efendi'nin (33) öldürüldüğü, Dervişoğlu Salih Çavuş'un da (47) şehit düştüğü geçmektedir. Ayrıca, veba sebebiyle vefat edenlerden Dervişoğlu Hasan Ağa'nın oğlu Ali Ağa'nın 17 yaşında, Pervaneli Mustafa Ağa'nın oğlu Seyyid Mehmed Efendi'nin 18 yaşında, Pazarkapı Camii Müezzininin oğlu Hafız Mehmed Efendi'nin 24 yaşında vefat ettiği bilgisine ulaşılrken, Goluzade Esad Efendi'nin oğlu Said Efendi'nin 16 yıl boyunca amansız bir hastalığın pençesinde olduğu bilgisi de verilmiştir. Bununla beraber ölüm sebepleri belirtilmese de ölümlerinin genç yaşta gerçekleştiğine dair vurguların yapıldığı mezar taşları da bulunmaktadır. Örneğin; Numan Kaptanın oğlu Es-Seyyid Mehmed Efendi'nin (39) mezar taşında yazan "*Beni gençlik zamanında cüdâ kıldı hayâtmdan*", Celladzade Hacı Hasan Ağa'nın (49) mezar taşında yazan "*Cihan bâğında tâze bir nihâl-i gül idi, Soldu ecelden sanki cihâna gelmedi, Ziyâret eyle bak bu bir nev-civân, Gül-i ra'na iken teni oldu yek-sân*", Süleyman Efendi'nin Oğlu Ömer Lütfi Efendi'nin (50) mezar taşında yazan "*Nev-nihâl genc iken gitdi bu fenâdan gül tenim*" ve defterdar mühürdarı olduğu belirtilen İsmail Efendi'nin (60) mezar taşında yazan "*Âh kim gitti cihândan yine bir nev-res fidân, Gül gibi soldu hemân n'eyleyem ol nev-civân*" gibi ifadeler önemlidir. Ayrıca ölüm sebebi belirtilmeyen bazı mezar taşlarında sadece ölüm yaşları bilgisinin ulaşıldığı taşları görmek de mümkündür. Örneğin; Hatibzade Nuri Efendi'nin Oğlu Ali Murtaza'nın (37) kitabesinde geçen "*Bu civânım iki yaşında iken, Uçdu gitdi cennete kuşlar gibi*" ifadesi ile şahidenin iki yaşında bir bebeğe ait olduğu, Molla Mehmed Efendi'nin (1) mezar taşında görülen "*Rihlet ettim on sekiz yaşında ukbî dârına*" ifadesiyle kişinin on sekiz yaşında öldüğü ve Genç Osman'ın (10) mezar taşında yazan "*Etti fâniden yigirmi bir yaşında irtihâl*" sözüyle kişinin yirmi bir yaşında vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Mezar taşı kitabelerinde sıklıkla karşılaşılan Allah'a yakarış ve af isteği, insanlara nasihat ve onlardan dua isteği gibi ifadelerle araştırma kapsamına alınan taşlarda da rastlanılmıştır. Mezar taşlarının 29'unda (1, 3, 4, 5, 6, 8, 13, 14, 16, 18, 23, 25, 27, 30, 34, 39, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 58, 59, 62) "*İlâhi gelmişem divânına rahmet et bana*", "*Yâ ilâhi sen bilirsin gayri sendendir meded*", "*Kabrini pür-nûr eyleye Rabbü'l-Kerim*", "*Lütf edip ihsân ede ecrin Cenâb-ı Kibriyâ*", "*Râzıyam emrine yâ Rab meskenim eyle cinân*", "*Bâri Hudâ rahmedüp afv ede isyânımı*", "*Ey atâlar sâhibi afv et var ise cürmü*", "*Lutf-eyle meskenim kıl bâğ-ı cennet yâ Kerîm, Cürmümü afv et ilâhi cümleden sensin Rahîm*", "*Mağfûr ede kusûrun rahmetle Rabb-i Mennân*" ve buna benzer ifadelerle Allah'a yakarış ve O'ndan af isteği cümlelerine yer verilmiştir.

Kitabelerinde insanların ibret alması için onlara nasihat veren cümlelerin geçtiği mezar taşlarında (25, 41, 43, 46, 49, 57), "*Hikmet-i takdir-i Rabbâni budur bir çare yok*", "*Olma magrûr u firibende-i zevk-i dünya, Fil-mesel olur isen mâlik-i mâl-i Kârûn, İste gör kim bu Ahîshavi Debbâg-zâde dahi, Görmüs iken nice nâz u niam-ı gûn-â gûn*", "*Bir tefekkür eyle kim belki bulursun intibâh*", "*Bu menzil-gâh umûmidir bu gün ana yarn sana*" gibi ifadeler geçmektedir. Kitabelerde insanlara yönelik nasihatlerin dışında onlardan merhum için dua isteme cümlelerinin yer verildiği mezar taşlarında (7, 9, 13, 15, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 38, 42, 43, 46, 48, 51, 53) "*Rûhumçün sûre-i seb'u'l-mesâni*

eylesin ihsân”, “*Ziyâret eyleyen ihvân rızâen yâd için bir Fâtiha ede ihsân*”, “*Duâ-i hayrile yâd eyleyin ki muhtâcim ana her ân, Ziyâret eyleyen ahhâb beni her dem unutmasun*”, “*Gel oku bir Fâtiha etme diriğ ey ehl-i hâl*”, “*Ölünün diriden hemân bir Fâtiha’dır minneti, Kabrimi ziyaret eden ey Resulün ümmeti, Bir Fâtiha ihsân eden bulur cenneti*”, “*Okuyup Fâtiha edin hediye, Eğer yol uğrar ise bu mekâna*”, “*Kabrimi edip ziyâret Fâtiha ihsân edin, Okuyup Seb’u’l-mesâni eyleyin memnûn beni*”, “*Oku bir Fâtiha İhlâsıla bahş eyle bu câna, Ki on mislin sana kılsun atâ Mevlâ-yı bi- hemtâ*” gibi ifadeler bulunmaktadır.

Sonuç

Osmanlı mezar taşlarının önemli bir sergileme alanı olan Sülüklü Mezarlığı’nda bulunan 1825-1849 yılları arasına tarihlendirilen mezar taşları, günümüzde kendi mezarlıkları başında bulunmasa da döneme dair önemli bilgilerin elde edildiği yapı taşları arasında yer almaktadır. Devletin batılılaşma sürecinde üretilen bu taşlar, Trabzon’da 19. Yüzyıl sanatının ne olduğu ve ne şekilde değiştiği, Osmanlı sanatçılarının değişen yönetim ve değişen üsluplara ne şekilde adapte olduğu hususunda önemli fikirler vermektedir.

Sülüklü Mezarlığı’ndaki 19. yüzyıl tarihli mezar taşları kendi içerisinde bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda yapılan ilk tespit, ilk çeyrekte hiç görülmeyen sandukalı mezar tipinin ve silindirik forma sahip mezar şahidelerinin yüzyılın ikinci çeyreğinde karşımıza çıkması olmuştur. Kitabe metinlerinde daha az tercih edilen talik hatlı yazının yüzyılın ikinci çeyreğinde daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca sadece tek bir isme rastlansa da ilk çeyrekte hiç tespit edilemeyen hattat bilgisi ikinci çeyrekte görülmeye başlanmıştır. Bununla birlikte metinleri yazan şairlerin kendi isimlerini belirtmesi yüzyılın ikinci çeyreğinde daha ön plana çıkmıştır ve dönemin şairlerine dair 5 isme rastlanmıştır.

Mezar taşları, kitabe metinlerinden elde edilen isimler, yer adları, sülale-soy bağları, kişiyi betimleyen unvanlar ve döneme dair mesleklerin çıkarılmasının yanı sıra yazılmış olduğu dönemin edebi anlayışına da ışık tutması açısından oldukça değerli arşiv belgeleri niteliğindedirler. Ayrıca II. Mahmud ile başlayan fes kullanımının aynı anda mezar taşlarının serpuşlarına yansması, bir yandan sanatın gerçek yaşamla bağlantılı olduğu gerçeğinin altını çizirken bir yandan da toplumun gündelik yaşamına dair izlerin sürülebilmesine olanak sunmaktadır.

Süsleme unsurları açısından değerlendirildiğinde Sülüklü Mezarlığı’nda 19. Yüzyılın ilk çeyreğine ait olan mezar taşlarında görülen bir önceki yüzyıla nazaran daha realist görünümlü kabartılan motiflerle icra edilen sanat, yüzyılın ikinci çeyreğinde de devam ettirilmiştir. Batı etkili S-C kıvrımlarının ve akant yapraklarının kullanımına devam edilirken, istiridye kabukları ve palmet motiflerinden vazgeçilip, fiyonk, çelenk, rozet, bereket boynuzu ve girlandın kullanıldığı tespit edilmiştir. Yüzyılın ilk çeyreğinde sıklıkla kullanılan gül motifi ise yerini laleye bırakmış; papatya, yıldız çiçeği ve mine çiçeği kullanılarak çiçek motiflerinde bir çeşitlendirmeye gidilmiştir.

Bu önemli bilgilere ulaştıran mezar taşlarının kimler tarafından yapıldığı hususu ise hala belirsizliğini korumaktadır. Sanatçı imzası ya da usta işaretlerine henüz rastlanmaması bu konu hakkında daha detaylı bir araştırma yapılmasını gerektirmektedir. Yapılacak çalışmalarla mezar taşlarının üretim ve işleme süreci ile ilgili bu belirsizlik ortadan kaldırılmaya çalışılacak ve taşların sipariş üzerine mi getirildiği ya da burada yerel ustalar eliyle mi şekillendirildiği hususu ileride yapılacak araştırmalarla ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Sadece mezar taşları değil günümüze ulaşan diğer eserleri de göz önüne alındığında Trabzon'un başkent sanatını yakından takip ettiği ve Anadolu'nun -yönetim merkezine uzak- diğer taşra kentlerine nazaran bir adım daha önde olduğu göz ardı dilemez bir gerçektir. Bu da Anadolu'nun önemli liman kentlerinden biri olması ve payitahtla sürekli bir bağlantısının olmasıyla açıklanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ateş, Mehmet (1996). *Mitolojiler Semboller ve Halılar Koçboynuzu- Elibelinde*. İstanbul: Net Turistik Yayınları.
- Çal, Halit (2015). "Türklerde Mezar – Mezar Taşları". *Aile Yazıları*. 8, s. 295-332.
- Duran, Gülnur (2009). *İslam Ansiklopedisi* 36. Cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eker, İsmail (2014). "Anadolu'da Lale Kültürü", *Bağbahçe Dergisi*. s. 24-25.
- Gökler, Burak Muhammet ve Köşklü, Zerrin (2019). "Balıkesir Zağnos Paşa Camii Haziresi'ndeki Serpuş Tipleri", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*. 66, s. 453- 478.
- İrepoğlu, Gül (2017). *Lale: Doğada, Tarihte, Sanatta*, İstanbul.
- İşli, Nejdet (2009). *Osmanlı Serpüşları*. İstanbul: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Yayınları.
- Koçu, Reşat Ekrem (1967). *Türk Giyim, Kuşam ve Süsleme Sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları.
- Kökrek, Mehmet (2015). "Osmanlı Serpüşları", *El Sanatları Dergisi*. 20, s. 45-53.
- Köşklü, Zerrin ve Gökler, Burak Muhammet (2023). "Bursa Umur Bey Cami Haziresindeki XVIII. Yüzyıl Serpuşlu Mezar Taşları". *Bilimname*. 49, s. 237-268.
- Laqueur, Hans-Peter (1997). *Huve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezartaşları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını.
- Önal, Raziye Çiğdem (2024). "Trabzon Sülüklü Mezarlığı'nda Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları – I (1800-1824)". *ESSA IV. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler ve Sanat Sempozyumu* (İstanbul: 12-13 Temmuz 2024) Bildirileri, s. 119-156.
- Sevim, Nidayi (2018). "Osmanlı Mezar Taşlarında Başlıklar, Semboller, Şekiller ve Motifler". *Düşünen Şehir Dergisi*, s. 102-111.
- Sevim, Nidayi (2007). *Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları*. İstanbul: Abide Yayınları.
- Sipahi, Barış ve Çetin, Ayten (2010). "1697-1910 Yılları Arasında Osmanlı Kültüründe Muhasebecilerin Mezar Taşlarının Karakteristik Özellikleri". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 48, s. 232-241.
- Ünver, Ahmet Süheyl (1971). "Türkiye'de Lale Tarihi". *Vakıflar Dergisi*. IX, s. 265-284.
- Yüksel, Murat (2010). *Trabzon'da Türk-İslam Eserleri ve Kitabeler*, 1, 2, 3, 4, 5. Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları.

